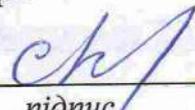

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 051 «Економіка»

Допускається до захисту
завідувач кафедри економіки та економічної
теорії

 доцент С. Г. Батажок
підпис вчене звання, ініціали, прізвище
« 31 » Ковтця 2025 року

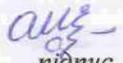
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Виконав: Побережній Андрій Михайлович

підпис

Керівник: доцент Однорог Максим Анатолійович

підпис

Рецензент: професор Сокольська Тетяна Вікторівна

підпис

№ п/п	Назва роботи	Відомості про виконавця
1	Склад програми	Виконано
2	Тестування	Виконано
3	Аналіз	Виконано
4	Сформулювати роботу	Виконано
5	Підготувати захист	Виконано
6	Підготувати реферат	Виконано
7	Підготувати до захисту	Виконано

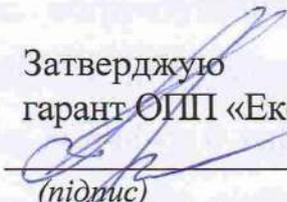
Я, Побережній Андрій Михайлович, засвідчую, що кваліфікаційну роботу магістра виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 051 «Економіка»

Затверджую
гарант ОІП «Економіка»

(підпис) доцент Т.В. Понедільчук

«04 » листопада 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра

Побережній Андрій Михайлович

Тема: Економічна політика держави в умовах глобальної нестабільності

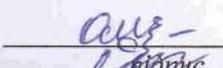
Перелік питань, що розробляються в роботі: Дослідження теоретико-методичних засад формування та реалізації економічної політики держави в умовах посилення глобальної нестабільності та зовнішніх шоків; аналіз сучасного стану економічного розвитку України з урахуванням викликів глобальних кризових процесів, геоекономічної турбулентності та воєнних ризиків; оцінювання ключових проблем державного регулювання в економічній сфері, включаючи монетарну, фіскальну, інвестиційну та структурну політику в періоди нестабільності; розгляд стратегічних напрямів удосконалення економічної політики України з акцентом на зміцненні макроекономічної стійкості, підвищенні конкурентоспроможності та інтеграції до міжнародних ринків; вивчення потенціалу розвитку інноваційної, промислової, енергетичної та аграрної політик як інструментів стабілізації економіки та адаптації до глобальних викликів.

Вихідні дані: Нормативно-правові акти України, монографічна література, періодичні видання, матеріали мережі Інтернет, практичні матеріали досліджуваних підприємств.

Календарний план виконання роботи

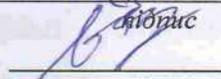
Етап виконання	Період виконання	Відмітка про виконання
Огляд літератури	листопад 2024-січень 2025	виконано
Теоретико-методична частина	лютий-квітень 2025	виконано
Аналітична частина	травень-червень 2025	виконано
Рекомендаційна частина	липень-серпень 2025	виконано
Оформлення роботи	вересень 2025	виконано
Перевірка на плагіат	жовтень 2025	виконано
Попередній розгляд на кафедрі	жовтень 2025	виконано
Подання на рецензування	листопад 2025	виконано

Керівник

(підпис)

М. А. Однорог

Здобувач

(підпис)

А.М. Побережній

Дата отримання завдання «04» листопада 2024 року

АНОТАЦІЯ

Побережній А.М. Економічна політика держави в умовах глобальної нестабільності.

Метою дослідження є: обґрунтування теоретичних і методологічних підходів, розроблення методичного інструментарію та формування практичних рекомендацій, спрямованих на розробку й упровадження ефективної державної економічної політики в умовах зростання глобальної нестабільності.

Предметом дослідження є: державна економічна політика в умовах посилення глобальної нестабільності.

Методи дослідження: Теоретико-методологічну базу роботи формує комплекс гносеологічних підходів, а також загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання.

Ключові теоретичні результати отримано завдяки застосуванню діалектичного та системного підходів до аналізу сучасних і класичних соціально-економічних процесів на основі фундаментальних положень економічної теорії, економічної політики, фінансів, державного управління та регулювання. Найважливіші науково-прикладні висновки були сформовані через використання системного підходу, що дало можливість комплексно розглядати складні економічні явища та процеси у їх взаємозумовленості та взаємодії.

У дослідженні уточнено зміст поняття «економічна політика держави в умовах глобальної нестабільності» як системної діяльності органів влади, спрямованої на забезпечення стійкого розвитку економічної системи шляхом адаптації макроекономічних інструментів до зовнішніх ризиків і турбулентності світового ринку. На відміну від традиційних підходів, трактування ґрунтується на системному, стратегічному та ризик-орієнтованому підходах, що підсилює акцент на превентивності та адаптивності економічних рішень.

Удосконалено концептуальні положення формування економічної політики в умовах глобальної нестабільності, що передбачають модернізацію

принципів, інструментів і механізмів державного регулювання з урахуванням структурних трансформацій, інноваційних змін і зростання ролі інтеграційних процесів. Запропоновано методичні підходи до оцінки економічної стійкості, що включають використання інтегральних індикаторів макрофінансової стабільності, інвестиційної привабливості, зовнішньоторговельної рівноваги та бюджетної безпеки. Такий підхід забезпечує можливість комплексного оцінювання рівня економічних ризиків і визначення оптимальних сценаріїв державного впливу.

Результати дослідження можуть бути використані у навчальному процесі закладів економічної освіти, у практичній діяльності органів державної влади та територіальних громад, а також у стратегічному плануванні розвитку економіки України.

Кваліфікаційна робота містить 78 сторінки, 4 таблиці, 6 рисунки, список використаних джерел із 84 найменувань, 3 додатки.

Ключові слова: економічна політика, глобальна нестабільність, макроекономічна стійкість, державне регулювання, фіскальна політика, монетарна політика, економічні ризики, конкурентоспроможність.

ANNOTATION

Poberezhnii A. M. State Economic Policy in Conditions of Global Instability.

The purpose of the research is to substantiate theoretical and methodological approaches, develop methodological tools, and formulate practical recommendations aimed at designing and implementing an effective state economic policy under conditions of increasing global instability. The subject of the research is the state economic policy under strengthened global instability.

Research methods. The theoretical and methodological basis of the study is formed by a set of gnoseological approaches, as well as general scientific and special methods of scientific inquiry. Key theoretical results were obtained through the application of dialectical and systemic approaches to the analysis of contemporary and classical socio-economic processes, based on the fundamental principles of economic theory, economic policy, finance, public administration, and regulation. The most significant scientific and applied conclusions were shaped by employing a systemic approach, which made it possible to examine complex economic phenomena and processes comprehensively, taking into account their interdependence and interaction.

The study clarifies the concept of “state economic policy in conditions of global instability” as a systemic activity of public authorities aimed at ensuring sustainable development of the economic system by adapting macroeconomic instruments to external risks and global market turbulence. Unlike traditional interpretations, this definition is grounded in systemic, strategic, and risk-oriented approaches, which strengthen the emphasis on preventive and adaptive economic decision-making.

The conceptual framework for forming economic policy under global instability has been improved, including the modernization of principles, tools, and regulatory mechanisms, taking into account structural transformations, innovative changes, and the growing role of integration processes. Methodological approaches to

assessing economic resilience are proposed, involving the use of integrated indicators of macro-financial stability, investment attractiveness, external trade balance, and fiscal security. This approach provides an opportunity for comprehensive assessment of economic risks and identification of optimal scenarios for state intervention.

The results of the research can be used in the educational process of economic institutions, in the practical activities of public authorities and territorial communities, as well as in strategic planning of Ukraine's economic development.

The qualification thesis contains 78 pages, 4 tables, 6 figures, a list of 84 references, and 3 appendices.

Key words: economic policy, global instability, macroeconomic resilience, state regulation, fiscal policy, monetary policy, economic risks, competitiveness.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	5
1.1. Еволюція теоретичних підходів до розкриття сутності економічної політики держави	5
1.2. Інституційне середовище формування та реалізації економічної політики держави.....	9
Висновок до розділу 1.....	16
РОЗДІЛ 2 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	18
2.1. Теоретико-евристичний та практичний вимір інноваційної моделі економічного розвитку у глобальному вимірі.....	18
2.2. Методологія державного регулювання та стимулювання розвитку національної економіки в умовах глобалізації.....	23
Висновок до розділу 2.....	33
РОЗДІЛ 3 МАКРОЕКОНОМІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	36
3.1. Стан та тенденції розвитку національної економіки України.....	36
3.2. Макроекономічний вимір структурної політики держави	41
Висновок до розділу 3.....	51
ВИСНОВОК	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

У сучасних умовах швидких глобалізаційних змін, що охоплюють економіки більшості держав, особливої ваги набуває питання побудови результативної системи управління на макро- й мікрорівнях. Зростання структурних дисбалансів в економіці України спричиняє нераціональне використання внутрішніх ресурсів та посилює негативні соціально-економічні тенденції. За таких умов зростає потреба у посиленій участі держави в регулюванні економічних процесів, що має стати основою глибокої трансформації національної економіки відповідно до принципів сталого розвитку.

Зростання структурних диспропорцій, нестабільність зовнішнього середовища, зміна парадигми глобальної конкурентоспроможності та необхідність формування ендогенної моделі економічного зростання потребують переосмислення підходів до визначення пріоритетів економічної політики. Держава має виступати не лише регулятором, а й стратегічним координатором економічних процесів, що забезпечує узгодженість рішень на різних рівнях економічної системи.

У цьому контексті особливої важливості набуває оцінка ефективності механізмів державної економічної політики, визначення їх відповідності міжнародним тенденціям та наявним внутрішнім потребам. Комплексний аналіз цих процесів дозволяє сформулювати рекомендації щодо підвищення результативності інструментів регулювання, адаптації економіки до глобальних викликів і створення умов для сталого післявоєнного відновлення.

Метою дослідження є: обґрунтування теоретичних і методологічних підходів, розроблення методичного інструментарію та формування практичних рекомендацій, спрямованих на розробку й упровадження ефективної державної економічної політики в умовах зростання глобальної нестабільності.

Предметом дослідження є: державна економічна політика в умовах посилення глобальної нестабільності.

Методи дослідження: Теоретико-методологічну базу роботи формує комплекс гносеологічних підходів, а також загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання.

Ключові теоретичні результати отримано завдяки застосуванню діалектичного та системного підходів до аналізу сучасних і класичних соціально-економічних процесів на основі фундаментальних положень економічної теорії, економічної політики, фінансів, державного управління та регулювання. Найважливіші науково-прикладні висновки були сформовані через використання системного підходу, що дало можливість комплексно розглядати складні економічні явища та процеси у їх взаємозумовленості та взаємодії.

Розв'язання поставлених завдань забезпечувалося за допомогою загальнонаукових і спеціальних методів, серед яких:

- індукція та дедукція, методи наукового абстрагування, класифікації, порівняльного аналізу та теоретичного узагальнення - для ідентифікації, структурування, аналізу та систематизації літературних джерел за тематикою дослідження;

- методи статистичного аналізу динамічних рядів - для оцінювання стану та динаміки розвитку національної економіки, виявлення змін і часових закономірностей;

- метод системно-структурного аналізу - для вивчення механізмів державного регулювання економічного розвитку, побудови блок-схем та алгоритмічних моделей.

Інформаційну основу дослідження сформували нормативно-правові акти України, постанови Кабінету Міністрів, статистичні матеріали Державної служби статистики, Міністерства фінансів і Міністерства економіки України, офіційні звіти міжнародних організацій, аналітика рейтингових агентств, монографічні праці, матеріали наукових конференцій, а також публікації вітчизняних і зарубіжних авторів.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

1.1. Еволюція теоретичних підходів до розкриття сутності економічної політики держави

Еволюція теоретичних уявлень про місце та роль держави в економіці має тривалу історію та формується паралельно з розвитком економічних відносин, зміною суспільно-політичних формацій і трансформацією господарських систем. Витоки наукових підходів до визначення сутності економічної політики держави простежуються вже у XVII столітті. Саме в цей період Вільям Петті, здійснивши порівняльне дослідження рівня життя населення Франції та Англії, вперше виокремив ключову роль державних фінансів у забезпеченні економічного розвитку й соціальної стабільності. Погляди Петті стали важливим підґрунтям для подальшого формування економічних концепцій, орієнтованих на взаємодію держави та економіки.

У своїх працях Джон Стюарт Мілль також приділяв значну увагу ролі держави, розглядаючи її економічну політику як інструмент стимулювання економічного зростання та розширення національного виробництва. Саме на цьому етапі починає окреслюватися загальна наукова гіпотеза про те, що ефективність економічної політики є одним із базових чинників розвитку країни.

Проблематика меж і форм державного втручання в економіку протягом наступних століть набуває особливого теоретичного значення. У межах різних економічних шкіл – меркантилізму, класичної політичної економії, історичної школи, інституціоналізму, неокласики, неолібералізму та кейнсіанства – формувалися різні підходи до розуміння функцій держави в системі господарювання.

Першою системною школою, що обґрунтувала активну роль держави в економіці, став меркантилізм. Зародившись у період руйнування феодальної системи (кінець XV – початок XVI ст.), меркантилістські концепції виходили з

того, що держава повинна всіляко зміцнювати економічну могутність через заохочення експорту, накопичення дорогоцінних металів і запровадження протекціоністських заходів [4]. Саме вони стали першим науковим підґрунтям для формування уявлення про економічну політику як напрям цілеспрямованої діяльності держави.

У XVII–XVIII ст. активний розвиток товарно-грошових відносин, розпад цехової системи та зростання приватного підприємництва сприяли появі класичної політичної економії. Адам Сміт, Давід Рікардо й інші представники класичної школи вважали, що ринок здатен до саморегулювання, а втручання держави має бути мінімальним. Водночас саме вони заклали основу теоретичного розуміння вільної конкуренції як ключового регулятора економічних процесів [4]. Класична школа стала логічною відповіддю на перевантаженість економіки регуляторними механізмами попередніх епох.

У XIX столітті Фрідріх Ліст запропонував альтернативний погляд на механізми розвитку національної економіки. На його переконання, молоді індустріальні галузі потребують державного захисту до того часу, поки не сформують власну конкурентоспроможність на світових ринках. Концепція Ліста ґрунтувалася на положенні, що вільна торгівля є вигідною лише для країн з однаковими рівнями розвитку, тоді як слабші економіки приречені на занепад у разі відкриття ринків без належної підтримки. Ідеї Ліста стали сучасним прототипом політики «selective protectionism», яка нині широко використовується державами, що розвиваються.

Промислова революція спричинила суттєве ускладнення економічних структур і появу різких соціальних контрастів. Нерівномірність розвитку та низька купівельна спроможність найманих працівників зумовили критику класичної школи й стимулювали появу нових підходів до ролі держави. У цей період формується інституціональна парадигма, в межах якої Т. Веблен та А. Шпітгоф наголошували на необхідності розвитку національних інститутів, модернізації системи освіти, технологічного потенціалу та правового середовища як ключових умов прогресу [4].

Однак реальні процеси індустріальної доби - концентрація капіталу, поява монополій, соціальна диференціація та циклічні кризи - продемонстрували, що вільний ринок не завжди забезпечує ефективний розподіл ресурсів і не гарантує соціальної стабільності. Критичну відповідь на обмеженість класичного підходу дав марксизм, який вперше представив економічну політику як інструмент класових інтересів. На думку К. Маркса, держава у капіталістичному суспільстві реалізує інтереси буржуазії, а економічна політика зумовлена потребами збереження капіталістичного способу виробництва. Альтернативою, згідно з марксистською доктриною, є соціалістична централізована політика, заснована на усупільненні засобів виробництва та плановому розподілі ресурсів. Марксистські ідеї, впроваджені у ХХ ст. у країнах соціалістичного табору, значно вплинули на розвиток соціальних функцій держави й у країнах Заходу, сприявши становленню моделі «соціальної держави».

Новий імпульс розумінню ролі держави в економіці дав інституціоналізм, який підкреслив, що ринок функціонує в рамках соціальних інститутів - норм, законів, організацій та звичаїв. Інституціоналісти Т. Веблен, Дж. Коммонс та інші наголошували, що економічна політика держави повинна формувати «правила гри», сприяти розвитку правових інститутів, захищати конкуренцію, обмежувати монополістичну владу та забезпечувати соціальну рівновагу. Подальший розвиток інституціональної теорії (Р. Коуз, О. Вільямсон) довів, що саме якість інститутів визначає рівень транзакційних витрат, конкурентоспроможність економіки та її інвестиційну привабливість.

Неокласичний напрям, започаткований А. Маршаллом, відстоював ідею обмеженого державного втручання, при цьому визнаючи потребу в нормативно-правовій підтримці ринкових механізмів. Артур Пігу звертав увагу на те, що ефективне функціонування ринку можливе лише за умов якісного правового середовища, здатного забезпечити продуктивне використання національних ресурсів [84].

Подальшого розвитку роль держави набула в концепціях неолібералізму. В. Ойкен у праці «Основні принципи економічної політики» обґрунтував модель «впорядкованого» ринку, в якій держава виступає гарантом чесної конкуренції, встановлюючи чіткі «правила гри», але не втручаючись у господарську діяльність окремих суб'єктів [77].

Кризові явища початку ХХ століття, кульмінацією яких стала Велика депресія 1929–1933 рр., засвідчили неспроможність ринку до самостійного забезпечення стійкого розвитку. Саме на цьому етапі формується кейнсіанська теорія, що стала одним із найвпливовіших підходів до розуміння державної економічної політики. Джон Мейнард Кейнс довів, що стабілізація економіки потребує активного використання фіскальних інструментів, стимулювання сукупного попиту та проведення комплексної антикризової політики. Згідно з його концепцією, саме держава повинна бути ключовим суб'єктом, який забезпечує повну зайнятість, економічне зростання та інвестиційну активність.

Кейнсівська парадигма заклала основу сучасної макроекономічної політики, що нині використовується багатьма державами світу для подолання кризових явищ і стабілізації економічних циклів. Подальший розвиток кейнсіанської теорії привів до появи моделей AD–AS та DAD–DAS (О. Бланшар, Д. Куа), які уточнили взаємодію попиту, пропозиції та інфляційних процесів [74, Додаток А].

У другій половині ХХ ст. загострення інфляційних процесів, стагфляція 1970-х та кризові явища сприяли відродженню неокласичних підходів. Монетаристи на чолі з М. Фрідманом розглядали контроль грошової маси як головний інструмент стабілізації, акцентуючи на обмеженні державного втручання та необхідності збереження ринкових стимулів [68]. Ф. Гаск, представляючи австрійську школу, відстоював ідею спонтанного порядку та мінімальної ролі держави у регулюванні економіки [36]. Ці теорії сформували основу неоліберальної політики 1980-х та так званого Вашингтонського консенсусу.

У ХХІ столітті роль держави знову зазнала переосмислення. Глобалізація,

інформаційна революція, нерівність доходів та екологічні загрози продемонстрували, що ринок не може повною мірою забезпечити стійкий розвиток, а економічна політика потребує поєднання інституційної якості, соціальної відповідальності та макроекономічної стабільності. Сучасні дослідники, серед яких Т. Пікетті та Р. Райх, наголошують, що ефективна економічна політика має враховувати обмеження ринку, формувати інклюзивні інститути, протидіяти нерівності та забезпечувати стратегічну координацію у глобальному масштабі [46; 53].

Еволюція економічної думки засвідчує, що сутність економічної політики держави не може бути зведена ані до повного державного патерналізму, ані до повного невтручання. Історичний розвиток теоретичних підходів демонструє, що роль держави змінюється відповідно до соціально-економічних умов, рівня розвитку ринку, глобальних викликів та технологічних трансформацій. Сучасне трактування економічної політики ґрунтується на поєднанні ринкових механізмів і державного регулювання, а також на розумінні того, що ефективність політики визначається здатністю держави формувати стабільне інституційне середовище, забезпечувати конкурентоспроможність економіки та сприяти досягненню довгострокових цілей розвитку

1.2 Інституційне середовище формування та реалізації економічної політики держави

Зasadничим елементом формування теоретико-методичних основ інституціоналізму є глибоке осмислення сутності його ключових категорій. Поняття «інститут» увійшло до економічної науки із соціології, де ним позначається система ролей, норм і статусів, спрямована на забезпечення суспільних потреб [4]. У працях Т. Веблена інститути визначаються як усталені системи цінностей та соціальних норм, що закріплюються у свідомості широких соціальних груп і формують стандарти поведінки та схеми сприйняття реальності. Веблен підкреслював, що інститути є стійкими звичками мислення,

які визначають способи організації суспільного життя та взаємодію економічних акторів із матеріальним середовищем [4]. У цьому контексті економічна політика виступає інституційним феноменом, адже її зміст і цілі змінюються відповідно до динаміки суспільного розвитку та еволюції інституційного середовища.

У межах «старого» інституціоналізму, традиції якого продовжили М. Вебер, Е. Дюркгейм, У. Гамільтон, Т. Парсонс та інші, інститут розглядався як взаємодія формальних правил, норм поведінки та стереотипів мислення [4]. Натомість сучасний неоінституціоналізм змістив акцент на нормативно-правові та неформальні правила, що визначають рамки економічної поведінки. Д. Норт трактує інститути як створені людиною обмеження, які структурують політичну, соціальну та економічну взаємодію. Інститути виконують функцію «правил гри», формуючи передбачувані моделі поведінки та знижуючи рівень невизначеності у суспільстві [41]. У ринковій економіці вони забезпечують дотримання контрактів, регуляцію цінових сигналів та реалізацію раціональних стратегій економічних суб'єктів [4; 6; 41].

Оцінювання ефективності інститутів має ґрунтуватися не на абстрактних ідеальних моделях, а на порівнянні з реально можливими альтернативами з урахуванням рівня трансакційних і трансформаційних витрат. У цьому контексті розрізняють зовнішні інститути, що закріплюють правові умови функціонування економічної системи, та внутрішні інститути, які формуються внаслідок розвитку організаційних структур і включають форми власності та умови підприємницької діяльності [46]. Інституційна теорія акцентує увагу як на інститутах-нормах, так і на інститутах-організаціях, що забезпечують реалізацію норм у практичній діяльності. Конкуренція стимулює організації до інвестицій у розвиток знань і технологій, що у свою чергу сприяє інституційним змінам. Натомість монополізоване середовище знижує стимули до інновацій та уповільнює інституційну динаміку [9].

Структура інститутів є неоднорідною: найбільш інерційними виступають культурні норми й цінності, які змінюються повільно і не автоматично слідуєть

за трансформацією формальних правил. Імплементация нових законів потребує часу для пристосування поведінкових моделей до нових вимог, формування системи санкцій та забезпечення легітимності політик [11; 73]. Тому результативність економічної політики залежить від узгодженості формальних правил з реальною соціально-економічною практикою.

Інституційний підхід дозволяє розглядати економічну політику держави як продукт розвитку формальних і неформальних інститутів, що визначають якість інституційного середовища. Ефективність інституційного механізму державного регулювання вимірюється рівнем економічної свободи, станом фінансового сектору, лібералізацією економічного середовища та якістю інституційної структури [24; 37; 58]. Представники інституціоналізму підкреслюють, що економічні інститути визначають статус економічних суб'єктів, встановлюють норми їх поведінки та впорядковують економічні відносини, забезпечуючи прогнозованість дій економічних акторів у динамічному середовищі [58].

Сучасна економічна література акцентує увагу на ключовому значенні інклюзивних інститутів, які забезпечують права власності, підтримують конкуренцію та стимулюють інвестиції у знання й технології. На думку Д. Аджемоглу та Дж. Робінсона, інклюзивні інститути є основою довгострокового економічного розвитку, на відміну від екстрактивних, які концентрують ресурси в руках вузьких груп і стримують інноваційні процеси [1]. М. Спенс підкреслює, що сталий економічний розвиток неможливий без розвитку правових, регуляторних та управлінських інститутів, що взаємодоповнюють ринкові механізми [59]. Український економіст В. Геєць зазначає, що держава бере на себе відповідальність за дотримання інституційно визначених норм, які забезпечують соціальне визнання й ефективність економічних відносин [9].

У демократичних суспільствах держава не протиставляє себе ринку, а сприяє його розвитку, стимулюючи інновації, підтримуючи високотехнологічне виробництво та формуючи конкурентне середовище. Усі розвинені країни використовують інструменти протекціонізму для захисту національного

виробництва, але ефективність такої політики можлива лише за наявності розвиненого інституційного фундаменту та належного правового забезпечення [60; 39; 70].

Економічні функції держави завжди мають інституційний характер, оскільки реалізуються в межах сформованих інституційних норм. Ефективність реалізації цих функцій визначається макроекономічними параметрами, такими як темпи зростання ВВП, рівень державного боргу, стан платіжного балансу та динаміка реальних доходів населення.

У цьому контексті інститути економічної політики виконують низку ключових функцій: стимулюють інноваційну активність та інвестиції, запобігають недобросовісній конкуренції, захищають конкурентні механізми та створюють умови для ефективного використання ресурсів. Проте інститути є лише потенціалом; реальна ефективність економічної політики залежить від організацій, що забезпечують імплементацію, захист та розвиток інституційних норм [80].

До політичних організацій, що визначають економічну політику, належать органи державної влади, міністерства та відомства. Соціально-економічні організації - профспілки, об'єднання підприємців і споживачів - доповнюють інституційну архітектуру, впливаючи на якість регуляторного середовища. Інституційні бар'єри - надмірні регуляції, ліцензії, дозволи, перевірки - збільшують трансакційні витрати та стримують розвиток підприємництва [54; 55; 63].

У глобальному контексті інститути визначають конкурентоспроможність національних економік. Розвинені країни інвестують у масштабні інфраструктурні проекти, формують сучасні інституційні інструменти, такі як зелені інвестиційні банки, та створюють механізми підтримки інновацій [8; 12; 30; 244]. Китай реалізує інфраструктурні проекти у межах ініціативи «Один пояс, один шлях», формуючи глобальні інституційні зв'язки та змінюючи структуру міжнародних економічних відносин [55]. Європейський Союз робить

акцент на горизонтальних інституційних інструментах, зокрема на розвитку бізнес-екосистем, інновацій та інфраструктури [25;75].

Інституційні механізми визначають можливості країн адаптуватися до трансформацій, подолати структурні диспропорції та використовувати нові фактори конкурентоспроможності. Реалізація економічної політики за умов глобалізації потребує вдосконалення нормативно-правової бази, розвитку національних конкурентних переваг, інноваційної та інвестиційної політики, цифровізації, інституційних реформ та міжнародної кооперації [65; 26].

Глобалізація викликає формування дисбалансів у світовій економіці, що суттєво позначаються на країнах із ринками, що формуються. Для зниження негативних ефектів необхідна координація економічної політики між урядами та центральними банками різних країн, що дозволить мінімізувати вплив зовнішніх шоків та забезпечити макроекономічну стабільність [19].

Суттєвої уваги потребує аналіз інституційних обмежень, що стримують розвиток підприємництва. Йдеться про нормативно-правові акти та управлінські рішення органів державної влади та місцевого самоврядування, які ускладнюють створення та ефективне функціонування підприємницьких структур. До таких обмежень можна віднести надмірну зарегульованість процедур ліцензування, реєстрації, отримання дозволів, проходження сертифікації відповідності, а також недосконалість системи контролю, санкцій та обмежений доступ до публічних ресурсів (рис. 1.1).

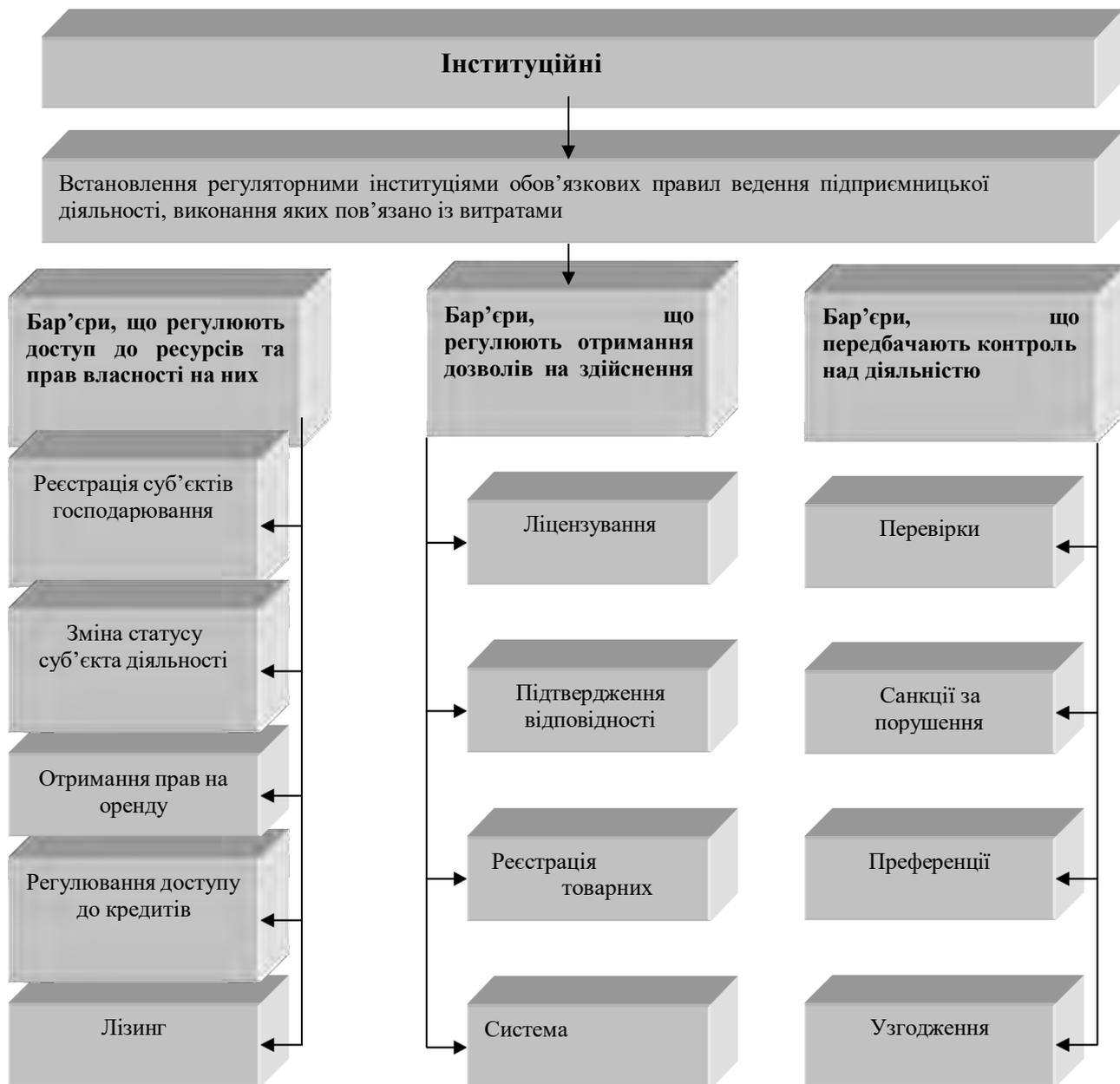

Рис. 1.1 Інституційні бар'єри, які перешкоджають формуванню сприятливого середовища національної економіки

Джерело: складено автором

Сучасні виклики світової економіки - технологічні зміни, екологічні загрози, фінансові бульбашки, нерівність і поширена волатильність ринків - актуалізують потребу у пошуку нової методологічної платформи, здатної інтегрувати інституційний аналіз із сучасними підходами до управління економічними системами. Глобалізація створює сприятливі умови для розвитку, але водночас спричиняє ріст асиметричності між країнами, підсилює ризики й вимагає адаптивних механізмів управління [26; 34; 31].

В умовах сучасних трансформацій суспільства зростає потреба у критичному переосмисленні наукових підходів до вивчення витоків економічної політики та форм її реалізації. Це вимагає впровадження нових теоретико-методологічних засад. Особливої актуальності набуває інституційний підхід до аналізу виконання державою економічних функцій, що дозволяє глибше розкрити їх сутнісні характеристики. Концептуалізація економічної політики держави з інституційної перспективи має ґрунтуватися на комплексному аналізі низки факторів, які впливають на формування як формальних, так і неформальних інститутів (рис. 1.2).

Рис. 1.2 Інституційні засади економічної політики держави

Джерело: розроблено автором на основі власних досліджень та узагальнень

У цих умовах особливого значення набуває здатність держави реалізовувати ефективну економічну політику, яка базується на розвитку інноваційних інституцій, формуванні сприятливого підприємницького середовища, підвищенні конкурентоспроможності та забезпеченні структурної модернізації економіки. Глибина трансформацій вимагає застосування міждисциплінарних підходів, а також синтезу різних теоретичних традицій - від інституціоналізму до сучасних концепцій глобального розвитку [27; 3].

Висновок до розділу 1

Дослідження теоретико-методологічних засад економічної політики держави в умовах глобальної нестабільності дає змогу стверджувати, що формування ефективної системи державного впливу на соціально-економічний розвиток потребує чітко визначеного методологічного базису, заснованого на узгодженні принципів, інструментів, стратегічних орієнтирів та інституційного контексту. На різних історичних етапах наукова думка постійно зверталася до пошуку оптимальних моделей державного регулювання, намагаючись обґрунтувати та вдосконалити інструментарій впливу на економічні процеси. У цьому контексті особливого значення набуває теоретичне окреслення механізмів реалізації економічної політики, здатних забезпечити відповідність сучасним викликам і потребам суспільства.

Економічна політика держави функціонує як цілісна система, що ґрунтується на поєднанні принципів, методів, інструментів та інституційного забезпечення, за допомогою яких держава визначає траєкторію розвитку економіки та координує діяльність суб'єктів господарювання. Поглиблення глобалізаційних процесів зумовлює зміщення акцентів у бік підвищення конкурентоспроможності національної економіки та забезпечення умов для сталого економічного зростання. Відповіддю на такі виклики стає новітній протекціонізм, що використовує потенціал ендогенного розвитку як важливий інструмент реалізації національних економічних інтересів.

На основі поглибленого аналізу наукових підходів запропоновано трактування економічної політики як системи цілеспрямованого впливу

держави на динаміку господарських процесів, що реалізується через визначені принципи, специфічні методи та механізми взаємодії державних органів і суб'єктів економічної діяльності. Таке розуміння дає змогу застосовувати комплексний набір інструментів, необхідних для формування ефективної моделі економічного розвитку та досягнення суспільно значущих цілей.

У межах аналізу також окреслено ключові риси екстенсивної моделі економічного розвитку, яка продовжує домінувати в Україні. Вона характеризується збереженням структурних диспропорцій, залежністю від сировинного експорту, високою матеріаломісткістю виробництва та імпортною залежністю. Така модель обмежує можливості довгострокового зростання, знижує здатність економіки протистояти зовнішнім шокам і посилює ризики технологічного відставання від розвинених країн.

РОЗДІЛ 2 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

2.1. Теоретико-евристичний та практичний вимір інноваційної моделі економічного розвитку у глобальному вимірі

Аналіз широкого спектра наукових джерел дає підстави стверджувати, що в сучасній економічній теорії термін «інновація» сформувався як багатовимірне поняття, яке не лише відображає появу нових знань, технологій або продуктів, а й уособлює складний процес трансформації наукових результатів у комерційно значущі рішення. Значна частина підходів наголошує на інтелектуальній природі інновацій, підкреслюючи важливість наукових досліджень, творчого пошуку, генерації нових ідей та створення унікальних знань, що стають основою нововведень [17; 44]. У такому контексті інновація розглядається не просто як підсумковий результат теоретичних та прикладних досліджень, а як комплексне явище, що охоплює як наукову, так і підприємницьку діяльність, доповнену механізмами комерціалізації. Тобто інновація може виникнути лише за умови наявності двох ключових чинників: здатності до продукування нових знань («новацій») та сформованого попиту на їх практичне застосування («нововведення»), що є передумовою їх поширення у виробництві та на ринку.

Систематизація ознак інновацій, узагальнена на (рис. 2.1), спирається на міжнародні стандарти інноваційної статистики та методології. У 1992 р. ОЕСР опублікувала перше видання «Керівництва Осло», яке визначило інновацію як результат інноваційної діяльності, що виявляється у створенні нового або суттєво вдосконаленого продукту, процесу, організаційної чи маркетингової технології [29; 38]. Згодом ця концепція була уточнена завдяки появі більш глибоких класифікаційних критеріїв, що охоплюють технологічні, організаційні, ринкові та інституційні аспекти інноваційності.

Рис. 2.1 Класифікація сутнісних ознак інновацій

Джерело: [23; 38; 72; 67]

У контексті визначення інноваційної моделі економічного розвитку важливо враховувати структуру інноваційного процесу, який, відповідно до сучасних теорій, перестав бути лінійним і дедалі частіше набуває форми паралельно-послідовних та інтегрованих систем. Зростання ролі інформації, технологій штучного інтелекту, цифрових платформ і знань призвело до того, що інноваційний процес став більш гнучким, мережевим та багатоетапним, а взаємодія між учасниками - більш рівноправною та динамічною. Традиційна лінійна модель «дослідження → розробка → впровадження → комерціалізація» поступово трансформується у багатовимірну систему, де рух від знань до ринку може бути нелінійним, циклічним або навіть зворотним.

Суттєвий внесок у розуміння природи інновацій зробив Ф. фон Гаек, який визначав конкуренцію та інформацію головними умовами інноваційного розвитку [7]. Виходячи з цього, інноваційний процес може бути представлений як поєднання двох складових: змін у технологічному середовищі та підприємницької діяльності, що спрямована на використання цих змін. Однак фундаментальний внесок у формування концептуального бачення інноваційного процесу належить Й. Шумпетеру, який уперше представив інновації як ключову рушійну силу економічного розвитку, а інноваційного підприємця - як агента «творчого руйнування» [72]. У його трактуванні інновації постають не лише технічними вдосконаленнями, а й принципово новими комбінаціями виробничих факторів.

Узагальнення еволюції інноваційних моделей подано у табл. 2.1.1, яка демонструє перехід від технологічно орієнтованих лінійних схем до інтегрованих системних моделей. Якщо моделі 1950–60-х років підкреслювали визначальну роль технологічних відкриттів, то сучасні концепції наголошують на важливості взаємодії науки, бізнесу, уряду, споживачів та інституційного середовища. Інновації більше не є виключно результатом наукових досліджень; їхня поява часто зумовлена ринковим попитом, соціальними потребами або глобальними викликами.

Таблиця 2.1.1

Еволюція інноваційного процесу

Тривалість періоду	Системні ідентифікаційні ознаки
50-ті – середина 60-х рр. XX ст.	Проста лінійна модель інноваційного процесу, що базується на розвиткові технологій
Кінець 60-х – початок 70-х XX ст.	Лінійна модель з урахуванням потреб ринку
Початок 70-х – середина 80-х рр. XX ст.	Модель взаємодії, в якій враховується взаємодія між різними елементами та їхній зв'язок
Середина 80-х – 90-ті рр. XX ст.	Паралельна модель, що характеризує інтеграцію всередині фірми з постачальниками та покупцями
90-ті рр. XX ст. – і до цього часу	Модель системної інтеграції, за якої має місце гнучка реакція фірми на зміни у зовнішньому середовищі та безперервний інноваційний процес

Джерело: складено автором

Інноваційний процес трактується як послідовність взаємопов'язаних стадій - від формування інноваційної ідеї та оцінки її потенціалу до впровадження та комерціалізації. Науково-технічна новизна, практична реалізація та економічна доцільність залишаються його визначальними характеристиками. При цьому інноваційний процес є не лише рухом від науки до ринку, але й механізмом зворотного впливу: ринкові тенденції, зміни попиту, інституційні перетворення та технологічні тренди формують нові напрямки інноваційного пошуку [67; 42].

У сучасних інтерпретаціях інноваційний процес визначається як сукупність взаємопов'язаних управлінських, організаційних, фінансових, маркетингових і виробничих рішень, які забезпечують перехід від нових знань до практичної реалізації. Він охоплює не лише створення нових продуктів, а й розвиток систем управління, бізнес-моделей, логістичних рішень, цифрових інструментів та нових форм організації праці. У цій логіці значною мірою змінюється і роль підприємця, який стає координатором багатокomпонентної системи, що включає партнерів, інвесторів, наукові центри, державні інституції та кінцевих споживачів. Формування інноваційної ідеї супроводжується низкою процесів, зокрема дослідженням можливостей її практичного застосування, оцінкою ресурсних обмежень, моделюванням потенційних ринкових результатів. Паралельно формується кадровий, фінансовий та інституційний

потенціал, необхідний для її реалізації [50]. Особливу роль відіграють фактори зовнішнього середовища: стан конкуренції, динаміка технологічних змін, рівень державної підтримки науки, доступ до фінансових ресурсів, розвиток інноваційної інфраструктури.

Водночас інноваційний процес має і внутрішні обмеження, які зумовлені ресурсами організації, структурою її управління, здатністю до технологічної адаптації та інтеграції нових рішень. З цієї точки зору важливо виділити три ключові групи чинників його ефективності: мотиваційні, інтелектуальні та організаційно-управлінські. Мотиваційні фактори визначають інноваційний клімат і готовність до змін, інтелектуальні - рівень творчого та наукового потенціалу, а організаційні - здатність структури до швидкої трансформації та адаптації [50; 49].

Особливої ваги набуває концепція життєвого циклу інновації, що відображає тривалість її еволюції від ідеї до широкого ринкового поширення. На макроекономічному рівні виділяють три ключові стадії: зародження, зростання та зрілість, кожна з яких передбачає різний характер дифузії знань і технологій [35; 56].

Структура інноваційного процесу залежить від типу інновації. Водночас загальноновизнано, що радикальні інновації формуються на базі фундаментальних досліджень, а вдосконалені - на основі прикладних робіт і виробничого досвіду. Саме фундаментальні дослідження створюють інтелектуальну основу для проривних технологій, а прикладні - забезпечують їхнє практичне оформлення. Надалі відбувається перехід до дослідного виробництва, маркетингових досліджень і, зрештою, до серійного випуску. Застосування інформаційних технологій істотно прискорило інноваційний процес, зробивши його більш інтегрованим та багаторівневим. У такій парадигмі інновації вже не обмежуються лише технологічним виміром; вони охоплюють сфери соціальних комунікацій, адміністративного управління, фінансових сервісів, логістики та екології. Це свідчить про зміну характеру

інновацій - від технологічно орієнтованих до комплексних, міждисциплінарних рішень, що враховують широкий спектр потреб суспільства [23; 38].

Світовий досвід підтверджує, що інновації є ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності економіки. Уряди багатьох країн розробляють національні інноваційні стратегії, що передбачають створення відповідної інфраструктури, стимулювання наукових досліджень, розвиток інноваційних кластерів, залучення інвестицій та формування партнерських зв'язків між наукою і бізнесом [7].

2.2. Методологія державного регулювання та стимулювання розвитку національної економіки в умовах глобалізації

Глобалізація суттєво змінила контекст, в якому здійснюється державна економічна політика. Формування глобального ринку капіталів, товарів, праці звузило можливості суто адміністративного контролю з боку окремих держав. У світовій економіці дедалі більшого значення набувають наднаціональні правила і домовленості (СОТ, міжнародні угоди тощо), які обмежують протекціоністські інструменти. Так, глобальна економіка нині “регулюється за пріоритету економічних, а не адміністративних методів”, тобто через ринкові механізми і фінансово-кредитні інструменти. Розвинена міжнародна фінансова система значною мірою забезпечила саму можливість глобалізації та швидко інтегрується у світовому масштабі. Водночас саме фінансова глобалізація підвищила ризики фінансової нестабільності, про що свідчать регулярні кризи (Азійська криза 1997, глобальна криза 2008, світова рецесія 2020 р. тощо). Як зазначають дослідники МВФ, інтернаціоналізація фінансів зробила світову економіку більш волатильною та кризовою, що вимагає посилення макроекономічного регулювання і зміцнення інституцій. Отже, роль держави трансформується: замість прямого диктату – створення умов для розвитку, замість ізоляції – інтеграція із захистом національних інтересів.

Однією з ключових характеристик сучасного внутрішнього ринку є його

здатність ефективно виконувати базові функції. Такий ринок об'єднує процеси виробництва та споживання, слугує каналом передачі економічної інформації через ціновий механізм, сприяє інноваційній динаміці та трансформації заощаджень в інвестиційні потоки, водночас забезпечуючи зростання доходів економічних агентів і підвищення добробуту населення. Важливим завданням ринку є підтримка оптимального балансу між обсягами виробництва необхідних товарів і рівнем попиту на них. Його ефективність проявляється за умови вільного формування пропозиції, попиту та цін, які чутливо реагують на зміни зовнішнього середовища. Інституційну структуру державного регулювання економіки проілюстровано на рис. 2.2.

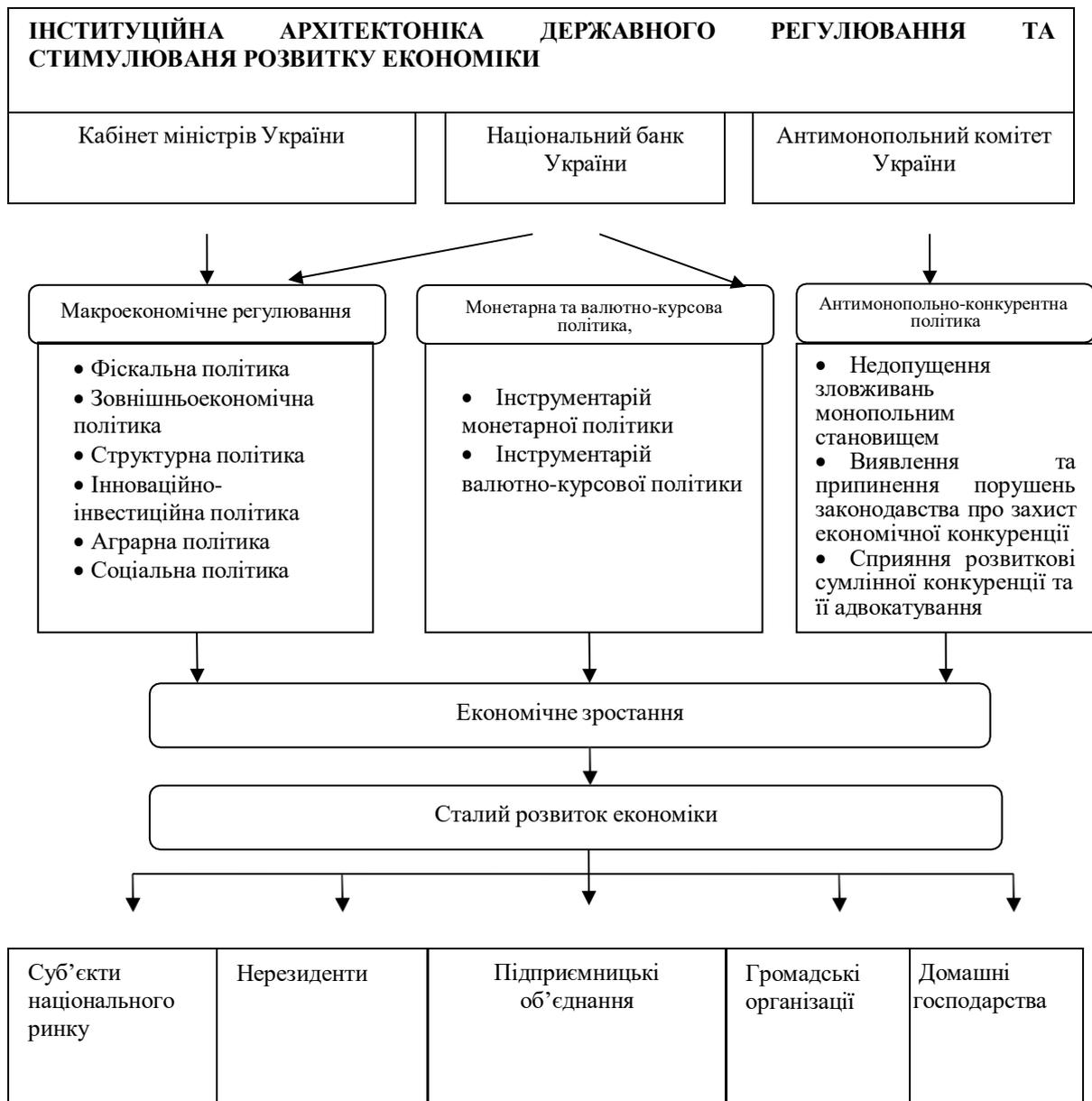

Рис. 2.2 Інституційна структура державного регулювання економіки

Джерело: на основі досліджень Штань М. В.

Ключовим методологічним питанням є визначення оптимальної моделі взаємодії державного і ринкового механізмів в глобалізованому середовищі. Наукові підходи тут варіюють від неоліберального, що мінімізує роль держави (опора на вільний ринок, дерегуляція, відкритість економіки), до неокейнсіанського, що, навпаки, підкреслюють необхідність активної участі держави у стимулюванні зростання, підтримці стратегічних галузей, соціальному захисті [7; 68; 79].

В історичній ретроспективі можна побачити маятник ідей: у 1990-х роках під впливом Вашингтонського консенсусу превалювала парадигма лібералізації та приватизації, проте результати не всюди виправдали сподівання (особливо у країнах, що розвиваються) [4; 59]. У 2000-х набули популярності концепції сталого розвитку та інклюзивного зростання, які вимагають врахування соціальних і екологічних факторів нарівні з економічними [39; 25].

Нині методологія державного регулювання є синтезом різних шкіл. Як відзначають дослідники, сучасні підходи до економічного розвитку характеризуються багатогранністю та інтеграцією різних теоретичних концепцій – зокрема, поєднують інституційні, еволюційні, інституційні підходи – і наголошують на значенні як ринкових, так і позаринкових механізмів для забезпечення сталого розвитку [6; 11; 41; 27; 73]. Іншими словами, сучасна економічна наука визнає необхідність “балансу” між глобальним ринком і національними стратегіями розвитку [3; 10; 21].

Парадигма високотехнологічного розвитку, яка дедалі ширше домінує в економічній політиці провідних держав, ґрунтується на стратегічному переході від сировинної моделі до індустріально-інноваційного типу економіки. Вона передбачає гармонійне поєднання ефективного державного регулювання, реального підприємницького середовища, активної промислової політики та кластерних стратегій [47; 48; 83]. Ці фактори створюють стимули для розвитку високих технологій, зміцнення глобальної конкурентоспроможності, зростання зайнятості та доходів населення [10; 32].

Основою цієї парадигми виступає розвиток потужної переробної

промисловості — фундаментального чинника виробництва доданої вартості та формування конкурентних позицій на світових ринках [8; 66; 36].

Недоліки жорстко ліберальної доктрини проявляються у її нездатності забезпечити рівновагу в умовах сучасної глобалізованої економіки, де домінують транснаціональні корпорації, інституційні обмеження та протекціоністські тенденції [53; 59; 70]. Відсутність ефективних інститутів захисту приватної власності, низька правова культура та слабкість судової системи підривають основи для формування національного капіталу та перешкоджають інноваційному розвитку [1; 6; 41].

Ключовим підґрунтям структурної модернізації є розвинена переробна промисловість, яка забезпечує країні можливість перерозподіляти ресурси всередині господарської системи на користь довгострокових пріоритетів. Саме тому більшість розвинених економік мають високий рівень диверсифікації виробництва, сильні кластери, глибокі інноваційні екосистеми та підтримують баланс між секторами економіки [62; 83; 36].

Україна ж тривалий час перебуває у стані деіндустріалізації, що послаблює її позиції у глобальних ланцюгах створення вартості та формує залежність від експорту сировини [15; 17; 25].

Ефективна стратегія розвитку має ґрунтуватися на індустріальній політиці, орієнтованій на створення виробництв із високою часткою доданої вартості. Зокрема, успішним прикладом є запровадження мита на експорт насіння соняшнику наприкінці 1990-х років, що стимулювало створення потужної галузі з виробництва олії та продуктів переробки [12; 20; 36].

Цей механізм дозволив значно збільшити експортні доходи країни: у 2015 році експорт олії становив 3,8 млрд дол. США, у той час як експорт насіння дав би лише близько 800 млн дол. США. Подібні рішення демонструють, як державна політика може змінювати технологічну структуру економіки та збільшувати внутрішню додану вартість [12; 36].

Аналогічний потенціал має розвиток деревообробної промисловості. Різниця у доданій вартості між експортом необробленої сировини та готовими

товарами є показовою: 16 доларів у кубометрі кругляка, 29 — у напівфабрикаті (шпон), і 108 — у кубометрі готової фанери. Це підтверджує доцільність орієнтації на формування повних виробничих циклів в Україні та відмову від моделі експорту сировини [66; 15; 17].

Однак одним із ключових стримуючих факторів розвитку залишається хронічне недофінансування інноваційної діяльності. Низькі інвестиції у наукові дослідження, інженерні розробки та інноваційні структури обумовлюють слабкі конкурентні позиції української промисловості на міжнародних ринках. Фіскальна та монетарна політика також потребують перегляду в напрямі збільшення координації та орієнтації на стимулювання реального сектору економіки [10].

Аналіз макроекономічної динаміки підтверджує, що без системних структурних і інституційних реформ неможливо забезпечити стабільне економічне зростання. Необхідна модель економічної політики має поєднувати конкурентну та промислову політику, оптимально врівноважуючи їхній вплив. Такий підхід здатний створити сприятливі умови для розвитку внутрішнього виробництва, підвищення конкурентоспроможності та реалізації інноваційного потенціалу країни.

Одним із ключових викликів для України є обмеженість інструментів промислової політики у межах міжнародних торговельних угод. Укладення угод Уругвайського раунду та зобов'язання, пов'язані з членством України у СОТ, значно звузили можливості для застосування захисних і стимулюючих механізмів. У зв'язку з цим постає необхідність ведення переговорів про тимчасове розширення інструментарію підтримки промисловості, враховуючи особливі обставини - збройну агресію проти України та втрату частини промислового потенціалу [32; 52].

Боротьба за місце у глобальних ланцюгах створення доданої вартості стає стратегічним завданням держави. Частка проміжних товарів у структурі українського експорту становить 44%, у той час як у розвинених економіках цей показник значно нижчий (наприклад, у Німеччині - 19%). Це означає, що

економіка України задіяна у процесах виробництва лише на ранніх, малоприбуткових етапах. Перехід до вищих технологічних стадій виробництва потребує активної державної стратегії, спрямованої на розвиток внутрішніх інноваційних та виробничих можливостей [16; 21; 15].

Стимулювання економічного розвитку – одне з ключових завдань державної політики в будь-які часи. Проте в умовах глобалізації змінилися акценти та інструментарій такої політики. Сучасні концепції розвитку відображають вплив глобальних тенденцій та науково-технічного прогресу. Зокрема, як вже зазначалося, вони інтегрують різні теоретичні напрями – від неокласичних до інституційних – і націлені на збалансоване зростання. Розглянемо основні підходи, які нині використовуються для стимулювання національного економічного розвитку у глобальному контексті.

1. Ліберально-ринковий підхід. В основі – ідеї економічного лібералізму і відкритої економіки. Прихильники цього підходу вважають, що найкращий стимул для розвитку – вільна конкуренція, мінімальне втручання держави і широке залучення країни до міжнародної торгівлі та інвестицій. Практично це означає дерегуляцію, приватизацію, зниження податків, ліквідацію торговельних бар'єрів, створення сприятливого інвестиційного клімату для транснаціонального капіталу. Вашингтонський консенсус 1990-х рр. був втіленням цього підходу, рекомендуючи країнам, що розвиваються, стандартизований набір ліберальних реформ (монетарна стабілізація, лібералізація торгівлі, приватизація держпідприємств тощо). Певний час такі рецепти давали позитивний ефект – наприклад, багато країн Східної Європи успішно інтегрувались у світову економіку, відкривши ринки і залучивши іноземні інвестиції. В результаті, протягом періоду інтенсивної глобалізації 1980–2010 рр. спостерігалось зближення рівнів доходів між країнами та зниження глобальної бідності. Однак, як показав досвід, цілковите покладання на ринок теж має недоліки: воно може загострювати нерівність, призводити до деіндустріалізації окремих регіонів, посилювати залежність від зовнішніх кон'юнктур. Тому нині навіть в міжнародних інституціях (Світовий банк,

МВФ) робиться наголос на поєднанні відкритості з внутрішніми реформами, які забезпечують стійкість та інклюзивність розвитку.

2. Неокейнсіанський (стимулятивний) підхід. Базується на ідеях Дж.М. Кейнса щодо активної ролі держави у підтриманні сукупного попиту. В глобальному контексті цей підхід акцентує державне стимулювання економіки через фіскальну політику (державні інвестиції, цільові програми розвитку інфраструктури, підтримку певних галузей), а також через грошово-кредитні стимули (низькі процентні ставки, кредитні програми для бізнесу). Мета – забезпечити прискорене зростання ВВП, скорочення безробіття і підвищення платоспроможності населення. Наприклад, після кризи 2008 р. багато країн вдалися до масштабних програм стимулювання (пакети економічних стимулів у США, ЄС, Китаї), щоб компенсувати спад приватного попиту. В умовах глобалізації ефективність таких заходів залежить від “витоку” попиту за кордон: якщо кошти витрачаються на імпорт, ефект для внутрішньої економіки менший. Тому сучасний неокейнсіанський підхід нерідко поєднується з елементами протекціонізму або локалізації виробництва (наприклад, вимога використовувати локальні матеріали в держзамовленнях). Загалом, стимулююча політика залишається важливим інструментом, особливо під час криз, але її застосування повинно враховувати глобальні ланцюги постачань та торгівлі.

3. Інноваційно-інвестиційний підхід (неорозвитковий). Цей концепт виходить з того, що довгострокове зростання забезпечується нагромадженням знань, технологій та капіталу. Відомий як концепція “нової економіки” або “економіки знань”, він набув популярності у 2000-х роках на хвилі інформаційної революції. Державна політика в цьому підході орієнтована на створення умов для інновацій: фінансування науки і R&D, підтримка секторів високих технологій, розвиток освіти, IT-інфраструктури, стимулювання підприємництва (особливо малого і середнього, інноваційного бізнесу). Також сюди належать заходи щодо залучення прямих іноземних інвестицій у високотехнологічні галузі, розвиток кластерів і технопарків, формування

інноваційних екосистем. Індустріальна політика переживає певне відродження в останні роки: навіть розвинені країни (США, країни ЄС) розробляють програми підтримки критичних виробництв (наприклад, виробництво напівпровідників, “зелена” енергетика), щоб посилити свою конкурентну позицію у глобальному технологічному суперництві. Для країн, що розвиваються, цей підхід означає активну роль держави у структурній перебудові економіки – перенесенні акценту з експорту сировини на виробництво товарів із більшою доданою вартістю, створення національних “чемпіонів” у пріоритетних галузях. Класичний приклад – “азійські тигри” (Південна Корея, Тайвань, Сінгапур, Гонконг), чий економічний прорив у другій половині ХХ ст. багато в чому пояснюється гнучкою державною політикою в сфері промислового розвитку, експортоорієнтованої стратегії та інвестицій в освіту esopomy.nauka.com.ua. Досвід азійських економік продемонстрував, що правильно обрана модель державного стимулювання (синтез планування, експортних стимулів, залучення ТНК і розвиток власних корпорацій) дозволяє використати переваги глобалізації для стрімкого національного зростання.

4. Концепція сталого та інклюзивного розвитку. Цей підхід сформувався під впливом глобальних викликів – зростання нерівності та загрози зміни клімату. Він полягає у тому, що економічне зростання має узгоджуватися із соціальним прогресом і екологічною стійкістю. На міжнародному рівні це відображено у Цілях сталого розвитку ООН (SDGs). Для державної політики пріоритетами стають: подолання бідності, гендерна рівність, якісна освіта, доступна медицина, чиста енергія, кліматична нейтральність тощо. Інструменти стимулювання розвитку в цій парадигмі включають “зелену” економіку (інвестиції в поновлювані джерела енергії, енергоефективність, екотехнології), соціальні інвестиції (в людський капітал, розвиток громад), підтримку малого бізнесу і соціального підприємництва, регіональний розвиток для зменшення диспропорцій. Вважається, що такий підхід не лише вирішує гуманітарні завдання, а й сприяє довгостроковій стабільності економіки: більш освічене та

здорове населення є продуктивнішим, менша нерівність підвищує внутрішній попит, а екологічні інновації відкривають нові ринки. У глобальному вимірі інституції (Світовий банк, ОЕСР) пропагують концепцію інклюзивного зростання, зазначаючи, що зниження нерівності і покращення якості інститутів позитивно впливають на темпи розвитку країн навіть у відкритій економіці.

5. Інституційні підходи та глобальне економічне врядування. Окремо варто згадати роль інституційного середовища та міжнародної співпраці. Сучасні дослідження (Д. Родрік, ін.) наголошують, що *“якість інститутів”* – верховенство права, ефективність державного управління, відсутність корупції – є визначальним фактором успішного розвитку в глобалізованому світі. Держави, які забезпечують сприятливі інститути, краще використовують можливості глобальних ринків і залучають інвестиції. Тому одним з напрямів стимулюючої політики є інституційні реформи: дерегуляція бізнесу, реформа судової системи, захист прав власності, антикорупційні заходи. Також дедалі більшого значення набуває участь країн у міжнародних програмах і організаціях, що сприяють розвитку. Світовий досвід показує, що інтеграція до міжнародних об’єднань (наприклад, вступ до ЄС для східноєвропейських країн) приносить значні вигоди у вигляді доступу до ринків, фінансової допомоги, обміну технологіями та вдосконалення внутрішніх політик за рахунок адаптації до спільних правил. Зокрема, ініційована ЄС політика вирівнювання та структурних фондів дала поштовх розвитку менш розвинених регіонів (як приклад – економічне зростання Ірландії, Польщі тощо завдяки інвестиціям ЄС) economy.nauka.com.ua. Таким чином, сучасні підходи до стимулювання розвитку виходять за рамки суто національних стратегій і враховують механізми *глобального економічного врядування* – співпрацю держав між собою та з міжнародними інституціями.

Роль державного регулювання в українських реаліях. За роки незалежності Україна випробувала різні моделі державної економічної політики – від різко ліберальної в 90-ті до більш державницьких підходів у 2000-ні. Сьогодні, рухаючись до ЄС, країна імплементує європейські норми

регулювання, що включає як дерегуляцію, так і запровадження сучасних стандартів. У 2021 р. уряд затвердив Національну економічну стратегію до 2030 року, яка визначила головні вектори розвитку: дерегуляція і покращення бізнес-клімату, підтримка малого і середнього бізнесу, зменшення частки держави в економіці, макроекономічна стабільність тощо. Тобто наголос зроблено на створенні конкурентних умов та інтеграції до світових ринків. Одночасно реалізуються галузеві стратегії (індустріалізації 4.0, розвиток інноваційного сектору, експортна стратегія), які покликані підвищити конкурентоспроможність України в глобальному вимірі. В останні роки держава активно використовує інструменти стимулювання: податкові пільги для ІТ-індустрії (режим “Дія City”), кредити для малого бізнесу (“5-7-9%”), інвестиційні няні для великих проєктів, розвиток індустріальних парків. Звісно, ефективність цих заходів ще потребує оцінки, але загальна тенденція – це наближення до моделей, які успішно застосовували інші країни в умовах глобалізації.

Для України найбільш релевантними є уроки східноєвропейських держав та власний досвід останніх десятиліть. З одного боку, необхідно продовжувати інтеграцію у світову економіку, використовуючи її можливості (експорт, інвестиції, технології). З іншого – слід вирішувати внутрішні структурні проблеми та посилювати інституції, аби негативні впливи глобалізації не гальмували розвиток. В цілому, як відзначають дослідники, глобалізація створює нові виклики, але й нові можливості – а ефективність реалізації останніх залежить від здатності держави адаптуватися і проводити проактивну політику.

За таких умов Україні необхідна модель економічної трансформації, що поєднала б лібералізацію та дерегуляцію з активною державною політикою, спрямованою на виправлення структурних деформацій, розбудову інституційної архітектури та стимулювання внутрішнього виробництва. Формування інноваційної моделі розвитку неможливе без поєднання інституційних та структурних реформ, використання потенціалу ринкових

механізмів та державного регулювання [36; 40; 10].

Підписання Угоди про ЗВТ з ЄС розширило можливості доступу українських товарів на європейський ринок, але водночас посилило ризики перетворення економіки на сировинний додаток розвинених держав. Це вимагає перегляду економічної політики та формування стратегії, що здатна захистити національні інтереси та створити умови для переходу до високотехнологічної моделі розвитку [66; 36].

Висновки до розділу 2

1. Глобалізація кардинально змінює середовище державної економічної політики. Вона приносить країнам множинні вигоди (розширення ринків, приплив капіталу, технологічний прогрес, конкуренція як рушій ефективності) і одночасно генерує ризики (економічна уразливість, нерівність, витік ресурсів). Це зумовлює об'єктивну необхідність коригування ролі держави в економіці: від ізоляціоністських або надмірно протекціоністських моделей минулого – до зважених, гнучких підходів, що поєднують відкритість із захистом національних інтересів. Держава виступає модератором процесів глобальної інтеграції, намагаючись максимально використати переваги участі в глобалізаційних процесах та одночасно зберегти і зміцнити національний економічний потенціал.

2. Теоретико-методологічна база сучасного регулювання – це синтез різних економічних шкіл. Сучасні концепції розвитку інтегрують ринкові механізми і державне втручання, акцентують важливість інституцій. Якщо історично в економічній науці відбувався певний дуалізм (лібералізм vs етатизм), то нині практичний консенсус полягає у тому, що потрібен *баланс*: ефективний ринок можливий лише за наявності ефективною держави, і навпаки, держава здатна стимулювати розвиток лише опираючись на ринкові сигнали. Цей принцип методологічно підтверджується численними дослідженнями і досвідом країн. Таким чином, держава і ринок розглядаються як комплементарні інститути, а не антагоністи.

3. Сучасні підходи до стимулювання розвитку в глобальному середовищі є багатовекторними. Вони включають: лібералізацію і покращення бізнес-клімату (щоб залучити інвестиції і підвищити конкурентоспроможність нації на світових ринках); активне інвестування в людський капітал, інновації та інфраструктуру (аби забезпечити основу довгострокового зростання); забезпечення макроекономічної стабільності (як передумови стійкості до глобальних шоків); заходи для соціальної згуртованості і сталості розвитку (щоб плоди глобалізації не супроводжувалися суспільними потрясіннями). Жоден з цих компонентів окремо не є панацеєю – успішні країни вибудували комплексні стратегії розвитку. Зокрема, наголошено, що сучасні концепції розвитку поєднують ринкові та позаринкові механізми для досягнення цілей сталого розвитку. Досвід азійських “тигрів”, східноєвропейських реформаторів, а також новітні глобальні ініціативи (SDGs) підтверджують: лише всебічний підхід, підкріплений політичною волею та інституційною спроможністю, дає змогу країні реалізувати свій потенціал у глобальну епоху.

4. Інституційні та інструментальні механізми державного впливу мають застосовуватися системно та узгоджено. Інституційно держава повинна забезпечити “правила гри”, сприятливі для розвитку – від верховенства права до прозорої регуляторної політики. Інструментарій держави охоплює як прямі (адміністративні) методи, так і непрямі (економічні) стимули. Важливо комбінувати їх залежно від ситуації: напругу втручатися там, де ринок не справляється (монополії, зовнішні ефекти), і давати ринку працювати там, де він ефективний. Зв’язок між інституціями та інструментами є критичним: навіть правильні за задумом заходи можуть не дати результату при слабких інститутах (скажімо, податкові пільги не допоможуть, якщо процвітає корупція і бюрократія). Тому методологія ефективного регулювання включає принцип «*policy coherence*» – узгодженості політик і дій різних державних органів, а також принцип «*good governance*» – належного врядування, що мінімізує викривлення при реалізації політики.

5. Український досвід відображає загальні тенденції та підтверджує

важливість державної політики у глобальному контексті. Україна, інтегруючись у світову економіку, отримала значні вигоди (інвестиції, експортні можливості, технології), але й зіткнулася з викликами (відтік кадрів, тиск імпорту, залежність від зовнішніх ринків). Це посилює розуміння, що необхідна активна державна політика для спрямування глобалізаційних процесів у русло національних інтересів. Україна почала впроваджувати структурні реформи, вдосконалювати інститути, стимулювати пріоритетні сектори (ІТ, агропереробку, машинобудування), покращувати інвестиційний клімат. Прийняття Національної економічної стратегії-2030 з акцентом на дерегуляції, підтримці МСП та зменшенні ролі держави там, де ринок працює ефективно³, свідчить про прагнення перейняти найкращі світові практики стимулювання зростання. Водночас державі доводиться реагувати і на новітні глобальні виклики – такі як пандемія, війна, зміни в світовій торгівлі – адаптуючи свої інструменти відповідно.

На завершення, можна констатувати, що методологія державного регулювання і стимулювання економічного розвитку в умовах глобалізації ґрунтується на концепції партнерства держави і ринку. Держава виступає орієнтиром та координатором розвитку, створюючи умови, за яких національна економіка розвивається динамічно і стійко, використовуючи можливості глобального ринку і захищаючи суспільство від його негативних проявів. Головне завдання – знайти оптимальну рівновагу між відкритістю та протекцією, конкуренцією та підтримкою, глобальними правилами та національною специфікою. Країни, яким це вдається, демонструють успішний розвиток у глобалізованому світі. Для України та інших подібних держав рецепт успіху полягає у наполегливому впровадженні інституційних реформ, розумному використанні економічних інструментів політики та стратегічному мисленні, що поєднує національні пріоритети з глобальним баченням. Це і є запорукою того, що глобалізація стане не загрозою, а шансом для національного економічного піднесення.

РОЗДІЛ 3. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

3.1. Стан та тенденції розвитку національної економіки України

Російська повномасштабна агресія, що розпочалася в лютому 2022 року, спричинила безпрецедентний шок для національної економіки України. За перший рік війни обсяг ВВП України скоротився на 30–35%, що стало найбільшим падінням економічної активності з часів незалежності. Для порівняння, у мирні роки до війни економіка зростала, але війна обнулила багаторічний поступ. Лише у 2023 році економіка почала поступово відновлюватися: за попередніми оцінками, реальне зростання ВВП склало близько 5% (після катастрофічного спаду 2022 року). Проте навіть за збереження таких темпів, рівень виробництва довоєнного 2021 року вдасться досягти не раніше 2030 року за базовим сценарієм.

Таблиця 3.1

Динаміка ВВП та цінових індикаторів України у 2015-2024 рр.

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ВВП у фактичних цінах, млрд грн	1988,5	2385,4	2983,9	3560,6	3974,6	4194,1	5459,6	5842,6	8350,1	9500
ВВП реальний, млрд грн	1430,3	2034,4	2445,6	3083,4	3675,7	3818,5	4363,6	3352,0	3640,0	3840
Індекс споживчих цін, %	143,3	113,9	114,4	110,9	107,9	106,8	110,0	126,6	105,1	106,0
Індекс цін виробників промислової продукції, %	125,4	120,5	126,4	117,4	104,1	106,1	162,3	131,6	108,5	109,0

Джерело: розраховано автором за: [18; 71]

Стрімке падіння ВВП відобразилося у змінах структури економіки. Найбільших збитків зазнали галузі, сконцентровані у зоні бойових дій або залежні від експорту через закриті порти – зокрема металургія, машинобудування, добувна промисловість та транспорт. Натомість деякі

сектори виявили стійкість або навіть зростання. Так, сектор інформаційних технологій став одним із локомотивів експорту послуг, про що докладніше йдеться нижче.

Завдяки стійкості підприємств і підтримці партнерів, економічний спад вдалося зупинити. У другому півріччі 2024 року фіксувався поступовий приріст виробництва у ряді галузей порівняно з найгіршими показниками 2022 р. Промисловість за 2024 навіть зросла на 2,4% порівняно з аналогічним періодом 2023-го (завдяки поживленню на підприємствах, що задовольняють споживчий попит і переробляють урожай). Водночас ключові експортні галузі залишались ослабленими: наприклад, виробництво коксу та нафтопродуктів скоротилося на 39% у 2024 р., металургія – на 14%, добувна промисловість – на 3,4%, а обсяги постачання електроенергії та газу впали через руйнування інфраструктури.

Інфляція стала однією з головних макроекономічних проблем у 2023 році. Внаслідок розривів ланцюгів постачання, дефіциту товарів та вимушеної грошової емісії індекс споживчих цін досяг піку 26,6% (річний рівень) у грудні 2023-го. Проте вже в 2024 році інфляційний тиск вдалося суттєво послабити – річна інфляція знизилась до однознакового рівня (~5–6% наприкінці 2023 р.), тобто повернулась у довоєнний цільовий діапазон НБУ. Цьому сприяли стабілізація цін на світових енергоринках, відносно хороший урожай та жорсткі монетарні заходи НБУ. Зниження інфляції помітно підвищило реальні доходи населення після їх обвалу на початку війни, хоча купівельна спроможність усе ще далека від довоєнної.

Війна поставила державні фінанси України у вкрай жорсткі умови. З одного боку, різко скоротилися надходження до бюджету від економіки, що впала в рецесію, з іншого – багаторазово зросли воєнні та соціальні видатки. Пріоритетом бюджету стало фінансування оборони, безпеки та базових соціальних зобов'язань (пенсій, зарплат медикам і освітянам тощо). В результаті державні видатки стрімко зросли – у 2024 році вони були на 48,4% більшими, ніж у 2023-му, досягнувши колосальних ~62% ВВП. Це безпрецедентне навантаження на бюджет; для порівняння, у довоєнному 2021

році видатки держбюджету складали близько 30% ВВП.

Основним джерелом покриття дефіциту стали зовнішні надходження. За даними Міністерства фінансів, у 2024 році бюджет отримав 433,9 млрд грн у вигляді грантів від країн-партнерів – це близько 16% всіх доходів бюджету. Сукупно ж державні доходи 2024 року (2672,5 млрд грн) майже на половину перевищили рівень 2023-го саме завдяки міжнародній допомозі. Тим не менш дефіцит залишався величезним. Його частково фінансували і емісійним ресурсом – у перші місяці вторгнення НБУ вимушено викупував військові облігації, фактично “друкуючи” гроші для бюджету. Це посилювало інфляцію, але дозволило уникнути колапсу фінансування армії.

Фіскальна політика уряду оперативно адаптувалася до воєнних реалій. Було запроваджено режим податкових пільг для бізнесу в зоні бойових дій, відтерміновано ряд податкових зобов'язань, впроваджено спрощений режим оподаткування (2% від обороту) для підтримки малого бізнесу в 2024 році. Хоча пізніше, у 2024-му, цю “воєнну” податкову реформу поступово згорнули, такі заходи дали бізнесу перепочинок. Разом з тим, скорочення імпорту в 2023 р. тимчасово покращило платіжний баланс через падіння попиту на валюту, що трохи компенсувало втрати бюджету від митних зборів.

Монетарна політика НБУ під час війни була спрямована на утримання макрофінансової стабільності в умовах шоків. З перших днів вторгнення НБУ запровадив жорсткі адміністративні обмеження: фіксував валютний курс, заморозив валютний ринок, обмежив виведення капіталу за кордон, заборонив купівлю валюти для несуттєвих операцій тощо. Ключова облікова ставка була піднята до 25% у червні 2022 р. для стримування інфляції. Ці кроки дали бажаний ефект – вдалося запобігти паніці на валютному ринку та зупинити обвал гривні. За результатами досліджень, попит і пропозиція валюти на ринку скоротилися вдвічі завдяки введеним обмеженням, а відтік капіталу через виплату дивідендів, відсотків та інші канали також різко зменшився. Як наслідок, вдалося стримати падіння гривні та вже до початку IV кварталу 2022 року стабілізувати інфляцію.

В цілому дії НБУ під час війни вважаються ефективними у стримуванні фінансової паніки. Уже в четвертому кварталі 2023 року інфляцію вдалося повернути в межі цільового коридору (близько 5%). Гривня, попри всі шоки, уникла гіпердевальвації і навіть виявила певну стійкість під час переходу до плаваючого курсу. Водночас регулятор усвідомлює накопичені ризики: значна частка грошової маси опинилася поза банківською системою (населення тримає готівкову валюту через недовіру), а залежність курсової стабільності від притоку міжнародної допомоги лишається високою. Адміністративні валютні обмеження, необхідні в воєнний період, призвели до деформації ринку – наприклад, імпорт штучно стримувався, що може гальмувати розвиток бізнесу. Тому поступова нормалізація монетарної політики та зняття обмежень будуть серед ключових завдань на шляху до повоєнного відновлення економіки.

Варто наголосити, що ще до початку повномасштабної воєнної агресії рф Україна мала низку хронічних перешкод економічного зростання: незахищеність прав власності, високі транзакційні витрати, корупційні практики, нестабільність регуляторного середовища та фрагментованість державної політики [15]. Повномасштабна війна лише загострила ці проблеми та додала до них масштабний воєнний ризик, руйнування інфраструктури, скорочення інвестиційних потоків і втрату значної частини виробничих потужностей. У таких умовах інституційне реформування, забезпечення довіри інвесторів, усунення адміністративних бар'єрів та створення справді конкурентних правил гри стають визначальними передумовами відновлення економіки та формування стійкого потенціалу її зростання.

Таблиця 3.2

Основні чинники відновлення країн після завершення воєнних дій

№	Показники	Грузія	Південна Корея	Японія	Німеччина
1	Нова управлінська команда	+	+	+	+
2	Визначення концепції та моделі розвитку (основна мета, завдання, роль держави)	+	+	+	+
3	Розробка внутрішньої стратегії розвитку	+	+	+	+
4	Реалізація реформ, спрямованих на макроекономічну стабілізацію, відновлення та збільшення національного виробництва, підвищення зайнятості	+	+	+	+

5	Визначення основних галузей – драйверів відновлення та напрямів їхнього розвитку	+	+	+	+
6	Зовнішня ресурсна допомога	+	+	+	+
—	Розроблений та працюючий механізм використання та контролю витрат (власні — для поточних потреб, запозичені — для інвестицій)	+	+	+	+
7	Контроль кредиторів над прозорістю та цільовим використанням отриманих коштів	-	-	+	+
8	Активна участь держави у створенні нової системи управління економікою	+	+	+	+
9	Зростання доходів населення	+	+	-	+
10	Активна антикорупційна політика	+	+	+	+
11	Дієва антимонопольна політика, спрямована на недопущення надмірної концентрації капіталу	-	+	-	+
12	Активна соціальна політика	-	+	+	+

Джерело: Складено автором за даними: [52 57]

В останні роки значна увага дослідників зосереджена на питаннях формування оновлених стратегічних орієнтирів державної економічної політики, що ґрунтуються на максимальному використанні ендогенного потенціалу зростання та протекціоністських інструментів його підтримки [61]. Розширення глобалізаційних процесів обумовлює необхідність переосмислення ролі внутрішніх драйверів розвитку, що здатні забезпечити стійкість національної економіки та її адаптивність до викликів війни та поствоєнної трансформації.

Поглиблення інтеграційних взаємозв'язків із країнами ЄС, особливо з огляду на отримання статусу держави-кандидата, вимагає підвищення ефективності реформ та адаптації інституційного середовища до базових європейських стандартів. Подолання корупційних практик, демонтаж олігархічних структур, гарантування верховенства права та формування конкурентоспроможної національної виробничої бази - ключові вимоги, що визначають контури сучасної економічної політики України. Система державного регулювання не може обмежуватися заходами лібералізації чи дерегуляції, оскільки без цілеспрямованої підтримки вітчизняного виробництва та внутрішнього ринку економічне зростання не набуває сталого характеру [1].

Рівень національної економіки, вимірюваний через динаміку ВВП, і надалі залишається стримувальним чинником для міжнародної конкурентоспроможності країни. Період 2015–2024 рр. демонструє, що

номінальне зростання ВВП супроводжувалося високою інфляцією та суттєвими коливаннями цінових індикаторів. Це вказує на слабку еластичність реального сектору економіки та обмеженість внутрішніх драйверів зростання.

3.2. Макроекономічний вимір структурної політики держави

У другій половині ХХ ст. значно зріс інтерес до теорії структурної політики. Це було пов'язано зі стрімким економічним розвитком Японії, Південної Кореї, Сінгапуру, Тайваню, а згодом і Китаю, де провадилася активна державна політика підтримки докорінного оновлення галузей на основі новітніх технологій. Теорія структурної політики як важливий напрям економічної науки сформувалася на базі концептуальних ідей Дж. М. Кейнса.

Прихильники кейнсіанської економічної теорії надавали державі можливість не лише стимулювати сукупний попит шляхом збільшення бюджетних видатків, але й визначати пріоритетні галузі та види економічної діяльності для спрямування туди обмежених інвестиційних ресурсів. Наприклад, моделі Харрода–Домара не мали внутрішньої тенденції до стагнації чи стаціонарного стану. Економістів розвитку 1950-х років приваблювала в цих моделях саме ідея самопідтримуваного зростання за рахунок реінвестування частини приросту виробництва у додаткові заощадження та інвестиції при незмінному співвідношенні капіталу до випуску без вичерпання інвестиційних можливостей, що вигідно відрізняло їх від старіших підходів [305].

Після Другої світової війни більшість країн активно здійснювали структурну політику, спрямовану на відбудову зруйнованої війною економіки. Проте найбільшого успіху в цьому досягнули Японія, Південна Корея та деякі інші країни Східної Азії. Саме успіхи цієї економічної політики заклали фундамент «японського, південнокорейського, сінгапурського, китайського економічних див» [25]. На думку багатьох учених, проведення прогресивних структурних зрушень є головним чинником подолання кризових явищ і необхідною умовою сталого економічного зростання. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває проблема державних заходів, спрямованих на

формування ефективної та збалансованої структури національного господарства, що відповідає сучасним вимогам [3; 20].

Інструменти структурної політики набувають особливого значення в умовах посилення міжнародної конкуренції. Незбалансованість економічних інтересів змушує уряди багатьох держав впроваджувати концепцію «економічного патріотизму» та вдаватися до різних форм відкритого чи прихованого протекціонізму. За умов глобальної конкуренції дедалі більшого значення набувають такі чинники, як якість продукції, відповідність стандартам і вимогам, законодавчі обмеження тощо. Прикладом такої протекціоністської політики є ухвалення у США закону, що дозволяє відмовляти іноземним інвесторам у придбанні частки в американських компаніях на підставі міркувань національної безпеки [25].

Основною метою державної структурної політики є формування оптимальної та збалансованої структури національної економіки. Досягнення цієї мети передбачає виконання низки складних завдань, серед яких основними є:

- визначення пріоритетних напрямів удосконалення структури національної економіки;
- розроблення заходів підтримки галузей та секторів економіки, що мають значний впливовий потенціал для динаміки соціально-економічного розвитку країни;
- ідентифікація структурних дисбалансів в економіці та розроблення заходів щодо мінімізації їхнього негативного впливу;
- активізація внутрішнього попиту на товари і послуги національних виробників;
- підтримка експортоорієнтованих галузей національної економіки;
- зниження матеріало- та енергомісткості виробництва;
- сприяння збалансованому соціально-економічному розвитку всіх регіонів країни;
- підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки

на світових ринках;

- формування ефективної та стабільної фінансово-кредитної системи, здатної задовольняти потреби економічних суб'єктів у фінансових ресурсах [25].

Структурна модернізація національної економіки передбачає сукупність державних заходів, що цілеспрямовано стимулюють структурні зміни. При формуванні структурної політики ключове значення має вибір пріоритетних напрямів розвитку окремих галузей та видів виробництва. Обираючи пріоритетну галузь, слід враховувати перспективи попиту на її продукцію на внутрішньому ринку, мінімізувати залежність від імпорту сировини та енергії, знижувати ресурсомісткість виробництва, мінімізувати дефіцит торговельного балансу країни, вирішувати проблеми зайнятості та екологічні проблеми тощо.

Довгострокова економічна політика держави має бути спрямована на забезпечення стійкого економічного зростання. Якість і динаміка цього зростання визначаються характером розвитку промислового виробництва та наявністю прогресивних зрушень у його галузевій, технологічній і інституційній структурі. Для обґрунтування необхідних трансформацій структури економіки потрібен глибокий аналіз пропорцій економічного розвитку, виявлення головних рушійних сил їхньої зміни та взаємозв'язків із показниками ефективності й динаміки національного господарства в цілому. Американські економісти Дарон Аджемоглу та Джеймс Робінсон зазначають, що «стабільне економічне зростання майже завжди супроводжується технологічними вдосконаленнями, які допомагають людям (робочій силі), землі й наявному капіталу (будівлям, машинам тощо) підвищувати продуктивність» [1, с. 70].

В Україні завдання структурної перебудови неодноразово декларувалися у державних програмах, однак у практичній площині основні зусилля були зосереджені на проведенні інституційних реформ та забезпеченні фінансово-економічної стабілізації. Визначення послідовності, форм і методів диверсифікації структури економіки залишається актуальним завданням. Це

зумовлює необхідність вивчення взаємозв'язку галузевих структурних зрушень та економічного зростання, а також розробки пропозицій щодо галузевих пріоритетів стратегії розвитку економіки України з урахуванням сучасних реалій.

Глобальна фінансово-економічна криза, викликана пандемією COVID-19, справила значний негативний вплив на динаміку світової економіки, зумовивши від'ємні темпи зростання у більшості розвинених країн. Негативні наслідки зовнішніх шоків та внутрішніх ризиків позначилися на більшості секторів національної економіки України [13; 33; 57].

Одночасно з глобальною лібералізацією — політикою національних держав та міжнародних інститутів щодо усунення інструментів прямого впливу урядів і центробанків на економіку — відбувалися об'єктивні процеси, що посилювали автономність економічних суб'єктів. Розширення індивідуальної економічної свободи вийшло за межі інтеграційної здатності національних економік. Довгий час цей дисбаланс залишався непоміченим, оскільки не суперечив ліберальним теоріям. Він чітко проявився, коли розбалансування призвело до загострення глобальних кризових явищ, і ліберальні пріоритети почали поступатися місцем важелям активної економічної політики [13; 45; 57].

Нобелівський лауреат Майкл Спенс зауважує, що «в майбутньому можлива така зміна моделей, за якої розподіл вигод та втрат ускладнюватиме постійну підтримку відкритості світової економіки» [59, с. 298]. Основні тенденції сучасних макроструктурних зрушень узагальнено показано на рис. 3.3.

Попри здійснені заходи макроекономічної стабілізації, економіка України залишається нестійкою. Однією з головних проблем є низький потенціал економічного зростання. Серед чинників цього – несприятливий інвестиційний клімат, відтік кваліфікованої робочої сили та закриття підприємств, складна демографічна ситуація, величезний борговий тягар, неефективний державний сектор, відсутність конкуренції у багатьох секторах, нерозвиненість фінансового ринку, слабкі державні інститути, корупція та нерівність у

розподілі доходів [62].

Рис. 3.1. Сучасні тренди макроструктурних зрушень в економіці
Джерело: на основі: [71]

Вкрай низькі темпи зростання містять ризик недосягнення низки важливих цілей. Зокрема, може не відбутися зниження надмірного співвідношення державного боргу до ВВП, що несе загрозу фінансовій стабільності та консервує низькі стандарти життя населення. Наразі Україна потребує міжнародної фінансової допомоги для реформування економіки та державних інституцій.

Країни Східної Європи, які провели реформи ще у 1990-х роках і згодом вступили до ЄС, тривалий час зростали такими ж або й вищими темпами, ніж Україна, проте з істотно вищої бази. Це призвело до того, що розрив у доходах на душу населення між країнами ЄС та Україною ще більше зріс [9]. Прогнози економічного розвитку України наразі досить помірковані, тож підстав для оптимізму мало. У найближчі роки Україні доведеться виплачувати значний зовнішній борг, що відволікатиме фінансові ресурси та ще більше гальмуватиме економіку [20; 62].

Економічне зростання потребує інвестицій. Проте хибно намагатися прискорити його за рахунок надмірного кредитування ціною втрати цінової та фінансової стабільності, яка є необхідною передумовою зростання. Натомість інвестиції в реальний сектор економіки здатні створювати нові робочі місця, послаблюючи соціальну напругу та зменшуючи відтік робочої сили за кордон. Прямі іноземні інвестиції в економіку України нині становлять близько 2% ВВП, що вкрай недостатньо для прискорення зростання у найближчі роки. Своєю чергою, частка інвестицій у ВВП зростатиме дуже повільно – лише на 2–2,5% на рік протягом наступних шести років, зважаючи на вкрай низьку базу [18; 22; 43]. Основним внутрішнім ресурсом інвестування є заощадження домогосподарств, але капітал надходитиме туди, де можна отримати прибуток за мінімальних ризиків – тобто за наявності сприятливого інвестиційного клімату. Структурні реформи являють собою мінімально необхідний інструментарій, який має підштовхнути економіку до швидшого зростання [51].

Для дослідження було створено економіко-математичну модель, що візуалізує взаємозв'язки між різними економічними показниками. Зокрема, було розраховано інтегральний Індекс економічної стабільності (ІЕС), який агрегує декілька ключових показників (ВВП, експорт/імпорт, цінові індекси тощо). Методологія розрахунку ІЕС включала такі етапи:

1. Вибір показників. Визначено ключові економічні показники, які увійшли до ІЕС (номінальний ВВП, реальний ВВП, експорт, імпорт, індекс фізичного обсягу, індекс-дефлятор, індекс споживчих цін, індекс цін виробників).

2. Стандартизація даних. Для порівнянності показників між собою їхні значення стандартизовано. Стандартизоване значення кожного показника обчислено за формулою: $(\text{значення показника} - \text{середнє}) / \text{стандартне відхилення}$. Це подало всі показники в одному масштабі (середнє 0, стандартне відхилення 1).

3. Розрахунок ІЕС. Після стандартизації значень усіх відібраних показників для кожного року обчислено сумарне значення – Індекс економічної стабільності цього року.

Таблиця 3.3

Економічні показники України за 2015– 2024 рр. для розрахунку Індексу економічної стабільності (ІЕС)*Джерело: Складено на автором на основі [18, 22]*

Рік	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Номінальний ВВП, млрд грн	1979,45	2383,18	2982,92	3558,70	3974,56	4194,10	5459,57	5842,60	8350,10	9500,00
ВВП реальний, млрд грн	1430,30	2034,40	2445,60	3083,40	3675,70	3818,50	4363,60	3352,00	3640,00	3840,00
ВВП у фактичних цінах, млрд грн	1988,50	2385,40	2983,90	3560,60	3974,60	4194,10	5459,60	5842,60	8350,10	9500,00
Експорт товарів та послуг, млрд грн	1044,54	1174,62	1430,23	1608,89	1636,41	1600,55	2208,36	2471,90	3170,50	3480,00
Імпорт товарів та послуг, млрд грн	-1084,02	-1323,13	-1618,75	-1914,89	-1947,60	-1618,83	-2227,10	-2601,60	-3710,20	-3980,00
Сальдо, млрд грн	-39,47	-148,50	-188,52	-306,00	-311,18	-18,27	-18,73	-129,70	-539,70	-500,00
Індекс фізичного обсягу, %	90,2	102,4	102,5	103,4	104,1	96,2	103,4	68,0	105,3	104,0
Індекс-дефлятор, %	138,9	117,1	122,1	115,4	108,1	109,8	110,3	124,6	118,0	112,0
Індекс споживчих цін, %	143,3	113,9	114,4	110,9	107,9	106,8	110,0	126,6	105,1	106,0
Індекс цін виробників промислової продукції, %	125,4	120,5	126,4	117,4	104,1	106,1	162,3	131,6	108,5	109,0

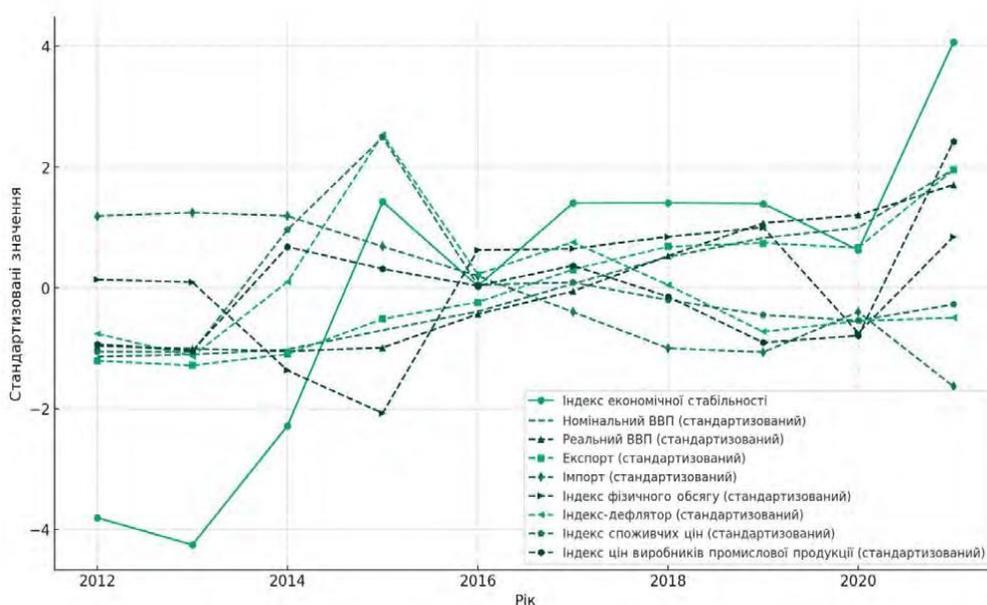

Рис. 3.2. Індекс економічної стабільності разом з усіма ключовими економічними показниками

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Отримані значення ІЕС (рис. 3.2) інтерпретуються наступним чином:

- високе значення ІЕС вказує на високу економічну стабільність у відповідному році (економіка працює стабільно і демонструє тенденцію до зростання);
- низьке значення ІЕС сигналізує про нестабільність або несприятливі економічні умови в конкретному році;
- динаміка ІЕС від року до року відображає тенденції в економіці: наприклад, послідовне зростання ІЕС свідчить про поступове поліпшення економічної стабільності.

Індекс економічної стабільності може використовуватися як узагальнюючий індикатор стану економіки. Зростання ІЕС свідчить про поліпшення економічної стабільності протягом аналізованого періоду. Водночас коливання ІЕС у окремі роки відображають вплив глобальних чинників на внутрішню стабільність.

Таким чином, у 2015–2025 роках спостерігалася загалом позитивна динаміка основних економічних показників України, зокрема номінального і реального ВВП та експорту товарів і послуг. Це свідчить про зростання

валового виробництва і активізацію зовнішньої торгівлі. Водночас в окремі роки простежувалися коливання під впливом глобальних факторів. Результати аналізу вказують, що економіка України демонструвала стале зростання та поступове підвищення стабільності. Для подальших досліджень доцільно глибше проаналізувати вплив політичних та економічних рішень на економічну стабільність, а також врахувати детальніші аспекти зовнішньої торгівлі та фінансової сфери.

Модернізація української економіки має спиратися на значні інвестиції в основний капітал підприємств і запровадження нових технологій. Джерелами таких інвестицій повинні стати власні кошти компаній, залучення іноземних інвесторів, державна підтримка та кредити або гранти міжнародних фінансових організацій. Нагальними завданнями в межах стратегії модернізації промисловості є реструктуризація, конверсія та переорієнтація експортних потужностей машинобудівних підприємств на інші регіональні ринки.

Застаріла технологічна структура промисловості, низький рівень інтелектуалізації експорту й залежність від імпорту наукоємної продукції є наслідком відсутності виваженої структурної політики з акцентом на відбір, захист і розвиток критичних технологій та нових високотехнологічних виробництв (космічна галузь, авіа- та суднобудування, наноматеріали, фармацевтика). Це призводить до зниження науково-технічного і технологічного потенціалу економіки та закріплення її технологічного відставання від розвинених країн [51].

Потрібно стимулювати інвестиційне кредитування приватним сектором проектів модернізації та реструктуризації промисловості, посилюючи зусилля держави й міжнародних фінансових організацій у цій сфері. Міжнародні фінансові інститути (МБРР, МФК, ЄІБ, ЄБРР тощо) можуть відіграти ключову роль у фінансуванні модернізації української промисловості. Цільовими реципієнтами кредитних програм міжнародних організацій могли б стати підприємства суднобудування, вагонобудування, літакобудування, виробництва електричних машин. Важливо забезпечити надання таким підприємствам

кредитів строком на 5–10 років під низькі відсоткові ставки [16].

Необхідно сприяти налагодженню коопераційних зв'язків українських промислових підприємств із провідними багатонаціональними корпораціями. Це створить можливості для інтеграції українських виробників до міжнародних виробничих ланцюгів. Варто інформувати великих європейських виробників про потенціал партнерства з українськими підприємствами і надавати українським компаніям відповідні консультаційні послуги. Важливо також розвивати державно-приватне партнерство для представництва інтересів українського бізнесу за кордоном [14].

Доцільно ініціювати нові програми технічної допомоги ЄС, що передбачатимуть ефективний діалог між урядом, українськими підприємствами та компаніями країн ЄС. Слід організувати надання українським підприємцям інформаційно-консультаційних послуг щодо можливостей і умов постачання промислової продукції на ринки ЄС. Також варто порушити питання перед донорами з ЄС про надання технічної допомоги для створення «місій з підвищення продуктивності» для ключових галузей та провідних підприємств України. Метою таких місій було б надання українським компаніям технічної і консультативної допомоги у підвищенні продуктивності.

Для України проблема підвищення завантаження виробничих потужностей є вкрай актуальною. Тут приховано значний резерв економічного зростання. Збільшення рівня використання виробничих потужностей здатне підвищити обсяги виробництва та споживання. У середньостроковій перспективі вплив коливань завантаження потужностей на обсяги виробництва і споживання поступово знижується [16].

Нині дефіцит фінансування є серйозною перешкодою для розвитку експортної діяльності українських промислових підприємств. Пріоритетним завданням державної підтримки експорту є підвищення інституційної спроможності та ефективності національного Експортно-кредитного агентства (ЕКА). Це забезпечить доступ українських експортерів до пільгових кредитних ресурсів, захистить їх від ризиків несплати іноземними партнерами та інших

фінансових втрат, а також сприятиме підтримці малого й середнього бізнесу в освоєнні зовнішніх ринків. Практична реалізація цього завдання потребує розроблення нормативно-правової бази діяльності ЕКА, формування його статутного капіталу та пошуку дешевих ресурсів для кредитування експортерів. Багато країн світу свого часу заснували й активно використовували національні ЕКА для просування експорту високотехнологічної продукції.

Водночас довготривала відсутність в Україні повноцінної системи підтримки експорту суттєво гальмує відновлення промислового потенціалу, погіршує умови зовнішньої торгівлі та сприяє відтоку кваліфікованих кадрів за кордон. Повномасштабне воєнне вторгнення також призвело до значного відтоку кадрів: за різними оцінками, Україну залишили 6,0–6,5 млн осіб, серед яких багато висококласних фахівців [63; 73].

Необхідно перейти від неефективної системи дотування та субсидування до спрямування фінансових ресурсів на кредитну підтримку виробництва високотехнологічних товарів зі значною доданою вартістю, конкурентоспроможних на світових ринках. Проблемними питаннями залишаються залежність динаміки українського ВВП і експортної виручки від світових цін на сировину, а також низька рентабельність експортних операцій в умовах довгострокового тренду на зниження реальних цін на сировинну продукцію. Впровадження довгострокової стратегії модернізації промисловості та використання інших інструментів активізації виробництв із високою доданою вартістю і стимулювання експорту в перспективі має забезпечити підвищення національної конкурентоспроможності та формування міжнародної спеціалізації України [57].

Висновок до розділу 3

1. Проведене дослідження економічної політики в умовах активних соціально-економічних змін засвідчило потребу у суттєвому оновленні механізмів її реалізації. Низька результативність чинної моделі значною мірою пов'язана з кризовим станом української економіки, недостатньою прозорістю

взаємодії державних структур і бізнесу, а також дисбалансами в інституційно-правовому середовищі, які перешкоджають сталому розвитку.

2. Формування конкурентоспроможної економіки, де взаємодія держави та підприємницького сектору відіграє ключову роль, потребує переосмислення підходів, інструментів і методів економічної політики. Побудова ефективної системи управління можлива лише за наявності чіткої теоретико-концептуальної основи, що дозволяє коректно оцінювати практичні результати та прогнозувати наслідки рішень. Науково обґрунтований методологічний підхід передбачає розуміння закономірностей трансформації економічної політики з урахуванням цілей національного розвитку і сучасних критеріїв результативності.

3. Аналіз євроінтеграційних орієнтирів розвитку економічної політики України довів, що її сучасна модель має спиратися на декілька ключових пріоритетів: розширення економічної децентралізації, поглиблення локалізації виробництва, посилення конкурентної політики та зміцнення конкурентного середовища в усіх секторах національної економіки.

4. У ході дослідження встановлено, що на структурні деформації української економіки найбільше впливають інституційна слабкість, високий рівень корупції та тінізації, недостатній розвиток внутрішнього ринку, нестача державної підтримки підприємництва, суттєві інвестиційні ризики, повномасштабна війна та обмежена інтегрованість підприємств у глобальні ланцюги створення вартості. Водночас позитивними тенденціями є активізація участі українських компаній у глобальних виробничих мережах, розвиток креативних індустрій, зростання якості продукції, зміцнення інститутів розвитку й поетапне відновлення інфраструктури.

5. Конкурентоспроможність у сучасних умовах визначає здатність економічного суб'єкта ефективно реагувати на зміни зовнішнього середовища, підтримувати стійкі переваги та забезпечувати економічні й соціальні результати. Вона є інтегральною характеристикою, що поєднує раціональне використання ресурсів, задоволення потреб споживачів та отримання

довгострокового ефекту.

6. Основні напрями підсилення економічної політики держави мають ґрунтуватися на зниженні регуляторних обмежень, впровадженні ефективної антимонопольно-конкурентної політики, забезпеченні прозорості регуляторних процедур, розширенні доступу суб'єктів господарювання до ресурсів та створенні рівних умов на ринках. Важливими складовими залишаються також підтримка малого бізнесу та формування конкурентного середовища, що сприятиме підвищенню ефективності національної економіки.

ВИСНОВКИ

Ефективна структурна політика держави є важливим інструментом для формування сприятливих умов ведення підприємницької діяльності та розбудови конкурентоспроможної національної економіки. Структурна політика дає змогу визначати майбутню структуру економіки, змінювати пропорції розвитку між окремими галузями та видами діяльності, стимулювати розвиток пріоритетних напрямів господарської діяльності й закладати підґрунтя для високого рівня доходів усіх категорій населення.

Крім того, нові високотехнологічні галузі потребують активного державного захисту, адже несприятливі стартові умови роблять їх неконкурентоспроможними на світових ринках. Структурна політика також відіграє ключову роль у забезпеченні належного рівня національної безпеки, що є надзвичайно важливим у сучасних умовах України.

1. Аналіз еволюції теоретичних підходів довів, що економічна політика держави має історично змінний характер, у якому поєднуються елементи ринкового та державного регулювання. Сучасна економічна думка базується на інтеграції неокласичної, інституційної та еволюційної парадигм, що дозволяє формувати комплексний інструментарій державного впливу. У роботі визначено методологічні принципи реалізації економічної політики, які охоплюють стратегічний, інституційний та функціональний виміри.

2. Економічна політика розглядається як система принципів, методів і інструментів, спрямованих на забезпечення стійкого функціонування економіки та узгодження інтересів держави та суб'єктів господарювання. Дослідження інституційних трансформацій показало важливість посилення ролі державних інституцій у забезпеченні передбачуваності, прозорості та ефективності регуляторного середовища. Інституційний підхід дозволив розкрити механізми взаємодії держави з ринковими структурами та обґрунтувати необхідність підвищення якості інституційного середовища.

3. На основі аналізу наукових джерел уточнено трактування економічної

політики як інструментарію державного впливу на господарські процеси, що ґрунтується на узгоджених принципах та застосуванні ефективних методів державного регулювання. Такий підхід дозволяє послідовно використовувати наявний інструментарій управління економічними процесами, забезпечуючи реалізацію стратегічних пріоритетів розвитку.

4. Вплив глобалізації, науково-технологічних змін і соціальних факторів суттєво трансформує механізми реалізації економічної політики. Дослідження інноваційної моделі розвитку виявило, що ключовими перешкодами залишаються фрагментарність державної політики, обмежені ресурси, несистемність підтримки інноваційних підприємств, а також інституційна слабкість. Це обґрунтовує необхідність формування більш послідовної і структурованої державної інноваційної політики.

5. Аналіз державного регулювання розвитку національної економіки в умовах інституційних змін показав, що стратегічні пріоритети мають ґрунтуватися на поєднанні економічної та соціальної ефективності. Особливої уваги потребують заходи, спрямовані на підвищення технологічного рівня виробництва, розвиток локалізації, прозоре середовище державних закупівель, а також забезпечення рівних умов для національного виробника. Важливим є зміцнення інституційного середовища, розвиток цифрових компетенцій і сприяння інвестиційній активності.

6. Реіндустріалізація є ключовим пріоритетом модернізації економіки України. Вона передбачає структурну зміну виробництва у напрямі високотехнологічних галузей, зростання продуктивності праці та орієнтацію на внутрішній ринок. Успіх реіндустріалізації залежить від здатності держави формувати інституційні умови, які забезпечують поєднання вертикальних (галузевих) і горизонтальних (універсальних) інструментів промислової політики. Підтримка національного виробника та розвиток повних виробничих циклів мають стати невід'ємними елементами економічної політики.

7. Для оцінки економічної стабільності України у 2012–2021 рр. у роботі розраховано індекс економічної стабільності, який показав нерівномірність

динаміки макроекономічних показників під впливом внутрішніх і зовнішніх шоків. Це підтверджує потребу у формуванні цілісної теоретико-методологічної платформи для коректної оцінки результативності економічної політики та підвищення її прогностичної здатності.

8. Дослідження стратегічних пріоритетів економічної політики в контексті євроінтеграції показало, що ключовими напрямками мають бути: розвиток конкуренції, підтримка малого бізнесу, зменшення корупції, стимулювання локалізації виробництва, підвищення якості продукції та розширення участі українських підприємств у глобальних ланцюгах створення вартості. Одним з основних викликів залишаються інституційна неефективність, тінізація економіки та високі інвестиційні ризики, однак прогрес у розвитку інноваційних індустрій та диверсифікації експорту створює фундамент для подальшого зростання.

9. У роботі узагальнено підходи до формування інвестиційної моделі економічного зростання на основі виробничої функції Кобба–Дугласа, що дозволило виявити залежність динаміки ВВП від рівня нагромадження капіталу та вартості праці. Отримані результати можуть бути використані для прогнозування довгострокових сценаріїв економічного розвитку.

10. Доведено доцільність використання сучасних інструментів прогнозування — зокрема нейронних мереж — у моделюванні грошово-кредитної політики. Такий інструментарій дозволяє враховувати складну структуру макроекономічних рядів і покращує точність прогнозів в умовах нестабільності.

11. Механізм фіскального регулювання може бути вдосконалений завдяки застосуванню багатofакторних моделей прогнозування доходів бюджету та оцінці фіскальної політики через систему критеріїв економічної безпеки. Такі підходи дозволяють забезпечити збалансованість державних фінансів та підтримку макроекономічної стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають; пер. з англ. О. Дем'янчука. 2-ге вид., випр. Київ: Наш формат, 2017. 440 с.
2. Бантон В. Д. Л., Тарангул В. І. Фіскальна політика та механізм її реалізації. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 2. С. 30-35
3. Білорус О. Г. Стратегічна альтернатива ХХІ століття: конвергентно-синергетичний ноосферний співрозвиток. Фінанси України. 2019. №12. С. 7-19.
4. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі. Київ: Основи, 2001. 670 с.
5. Брич В., Охота В. Міжнародна конкурентоспроможність країн в умовах глобалізації: монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 212 с.
6. Вільямсон О. Економічні інституції капіталізму. Фірми, маркетинг, укладання контрактів; пер. з англ. Київ: АртЕк, 2001. 457 с.
7. Гаєк Ф. Шлях до рабства; пер. з англ. С. Рачинський. Київ: Наш формат, 2022. 208 с.
8. Галасюк В. В. Концептуальні засади трансформації економіки України: монографія. Київ: Національна академія управління, 2019. 188 с.
9. Геєць В. М. Феномен нестабільності – виклик економічному розвитку. Київ: Академперіодика, 2020. 456 с.
10. Гриценко А. А. Національно укорінений розвиток економіки як локальна відповідь на глобальні геоекономічні зрушення. Економіка України. 2023. № 4. С. 38-54
11. Гриценко А. Політична економія: актуалізація проблематики. Економічна теорія. 2012. №1. С. 5-20
12. Гужва І. Ю. Актуалітети зовнішньоторговельної політики України: монографія. Київ: Національна академія управління, 2017. 298 с.
13. Гуменюк В. В. Зарубіжний досвід повоєнної трансформації державного управління і уроки для України. Економіка України. 2022. № 8. С.

34-54

14. Дейнека Т. А. Соціально-економічні суперечності процесу глобалізації суспільства (політико-економічний аналіз). Київ: КНЕУ, 2018. 510 с.

15. Дейнеко Л. В., Кушніренко О. М., Ципліцька О. О., Гахович Н. Г. Наслідки повномасштабної воєнної агресії РФ для української промисловості. Економіка України. 2022. № 5. С. 3-25

16. Дульська І. В. Шляхи подолання цифрових інфраструктурних і навичкових розривів в Україні. Економіка України. 2022. № 7. С. 43-66

17. Економічні суперечності глобалізації та локалізації в умовах гібридної війни та післявоєнної реконструкції: монографія; за ред. А. А. Гриценка. Київ: Інститут екон. та прогнозув. НАН України. 2022. 636 с.

18. Єдиний державний веб-портал відкритих даних. Режим доступу: <https://www.data.gov.ua>

19. Ємець В. В. Нагромадження капіталу в умовах економічних трансформацій. Київ: Нічлава, 2018. 236 с.

20. Жаліло Я. Особливості реалізації економічної політики держави в умовах сучасних тенденцій суспільного розвитку. Економічна теорія. 2016. № 1. С. 39-52.

21. Зверяков М. І. Формування моделі економічного розвитку в нових історичних реаліях. Економіка України. 2022. № 8. С. 3-19

22. Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України. 2023. Червень: Url: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40819104>.

23. Карп'юк О. П. Регулювання інноваційних процесів в економіці: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2015. 200 с.

24. Кассон М. Інформація та організація. Новий погляд на теорію фірми; пер. з англ. І. Ободовського. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. 366 с.

25. Кіндзерський Ю. В. Інклюзивна індустріалізація для сталого розвитку: до засад теорії та політики формування. Економіка України. 2021. №5. С. 3-39.

26. Козюк В., Гайда Ю., Шиманська О. Типологія держав добробуту,

якість інститутів та екологічних благ у постсоціалістичних країнах. Журнал європейської економіки. 2019. Том 18. №1. С. 3-19

27. Концептуально-методологічні трансформації економічної теорії ХХІ століття : монографія; за ред. А. А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 344 с.

28. Коуз Р. Природа фірми: походження, еволюція і розвиток; за ред. О. Вільямсона, С. Вінтера ; пер. з англ. А. Куликова. Київ: А.С.К., 2002. 335 с.

29. Кравченко С. І. Регулювання національної інноваційної системи у глокалізаційному аспекті. Економіка промисловості. 2019. № 4. С. 58–74.

30. Кричевська Т. Довіра у грошово-кредитній сфері: логіко-історичне дослідження. Київ: Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2020. 504 с.

31. Круглов В. В. Розвиток державно-приватного партнерства в Україні: механізми державного регулювання: монографія. Харків: Магістр, 2019. 252 с.

32. Кудряшов В. П. Фінансове забезпечення публічних витрат у період війни. Економіка України. 2023. № 3. С. 37-57

33. Кузнєцов К. В. Формування пріоритетів податкового стимулювання іноземних інвестицій в економіку України. Наукові праці НДФІ. 2017. Вип. 1. С. 131-143

34. Липов В. Непередбачувані наслідки і проблема забезпечення сталого розвитку. Економіка та прогнозування. 2021. №4. С. 7-28.

35. Луцишин З., Кравчук Н. Системні детермінанти сучасних гравітаційних процесів у геоekonomічному просторі. Міжнародна економічна політика. 2015. Вип. 2. С. 29-49

36. Мазаракі А. А., Мельник Т. М., Кудирко Л. П. Економіка України: імпортозаміщення vs імпортозалежність : монографія; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 272 с.

37. Мазуренко В. І. Світова фінансова криза 2007-2010 рр.: глобальний та національний виміри: монографія. Дніпропетровськ: Нова ідеологія, 2009. 216 с.

38. Міщенко В. І., Науменкова С. В. Методологічні засади формування

стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України. Причорноморські економічні студії. 2019. № 48. С. 116–122.

39.Наїр Ч. Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства; пер. з англ. І. Гнатковська. Київ: Наш формат, 2020. 288 с.

40.Никифорок О. І., Стасюк О. М., Федяй Н. О. Соціально-економічні мультиплікативні ефекти від реалізації великих інфраструктурних проєктів для української економіки. Економіка України. 2023. № 5. С. 23-34

41.Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки; пер. з англ. І. Дзюб. Київ: Основи, 2000. 198 с.

42.Одед Г. Подорож людства. Витоки багатства і нерівності; пер. з англ. А. Марховська. Київ: Наш формат, 2023. 264 с.

43.Основні показники соціально-економічного розвитку України. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

44.Паризький І. В. Державне управління інноваційно-технологічним розвитком економіки України : монографія. Київ : Національна академія управління, 2017. 342 с.

45.Петриненко О. А. Теорія суспільно-економічного розвитку: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2013. 102 с.

46.Пікетті Т. Капітал у ХХІ столітті; пер. з англ. Н. Палій. Київ : Наш формат, 2016. 696 с.

47.Портер М. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів; пер з англ. І. Ємельянова, І. Гнатковська. Київ: Наш формат, 2019. 624 с.

48.Портер М. Конкурентна стратегія. Техніка аналізу галузей і конкурентів; пер з англ. Н. Кошманенко. Київ: Наш формат, 2020. 424 с.

49.Правове забезпечення ефективності інноваційного процесу в Україні: монографія ; за ред. С. В. Глібка, О. В. Розгон. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2021. 365 с.

50.Правове забезпечення інноваційного процесу в умовах адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: монографія; за

ред. С. В. Глібка, О. В. Розгон. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2022. 290 с.

51.Пронкіна Л., Гаврик О. Сучасні проблеми конкурентоспроможності держави. Агросвіт. 2019. № 7. С. 32-36

52.Радіонов Ю. Д. Управління фінансовими ресурсами держави в умовах воєнного стану. Економіка України. 2023. № 1. С. 20-43

53.Райх Р. Врятувати капіталізм. Як змусити вільний ринок працювати на людей; пер. з англ. Р. Корнуги. Київ: Наш формат, 2018. 288 с.

54.Редзюк Є. В. Фінансово-економічні механізми та інструменти впливу на світогосподарські процеси. Наукові праці НДФІ. 2021. № 4. С. 34- 47.

55.Резнікова Н. В., Панченко В. Г., Іващенко О. А. Вплив конкуренції інфраструктурних проєктів США та КНР на глобальну економічну кон'юнктуру та економічну безпеку країн, що розвиваються: боргові, технологічні і фінансові важелі тиску на сталий розвиток. Економіка та держава. 2021. №8. С. 10-16.

56.Романенко В. Конкурентна політика та конкурентоспроможність національної економіки. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2016. №3. С. 5-16.

57.Семенча І. С., Ковальов М. С. Макроекономічний аналіз ефективності регулювання економіки України: ретроспектива та сучасний фінансово-економічний стан. Проблеми економіки. 2022. № 2. С. 66-7

58.Скрутон Р. Консерватизм. Запрошення до великої традиції. пер. з англ. К. Диса. Київ: Наш формат, 2022. 176 с.

59.Спенс М. Нова конвергенція. Київ: Темпора, 2017. 352 с.

60.Стадвелл Дж. Чому Азії вдалося. Успіхи і невдачі найдинамічнішого регіону світу; пер. з англ. О. Цихановська. 2-ге вид. Київ: Наш формат, 2022. 448 с.

61.Тарасевич В. М. Чверть століття незалежності України: актуальні контексти та імперативи соціально-економічних реформ. Економіка України. 2017. №2. С. 3-21

62. Технологічна модернізація в європейській економіці: монографія; за наук. ред. В. І. Чужикова. Київ: КНЕУ, 2013. 266 с.

63. Уманців Ю. Економічна політика держави в умовах глобалізації. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2017. №1. С. 5-18

64. Фергюсон Н. Еволюція грошей. Фінансова історія світу; пер. з англ. К. Діса. Київ: Наш формат, 2017. 384 с.

65. Фінансова глобалізація і євроінтеграція. за ред. О. Г. Білоруса, Т. І. Єфименко. Київ: Акад. фін. управління, 2015. 496 с.

66. Формування інституційного середовища модернізації економіки старопромислових регіонів України: монографія / В. І. Ляшенко, І. Ю. Підоричева, В. П. Антонюк та ін.; Київ: Ін-т економіки пром-сті НАН України 2022. 472 с.

67. Фримен К., Лука Ф. Як час спливає: Від епохи промислових революцій до інформаційної революції; пер. з англ. Р. Ткачука. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 510 с.

68. Фрідман М. Капіталізм і свобода; пер. з англ. Н. Рогачевська. Київ: Наш формат, 2017. 216 с.

69. Шаповал Ю. І. Контроль за рухом капіталу: особливості сучасних підходів і висновки для України. Український соціум. 2018. №2. с. 108-115

70. Шарма Р. Передові країни. В очікуванні нового «економічного дива»; пер. з англ. А. Іщенко. Київ: Наш формат, 2018. 296 с.

71. Штань М. В. Глобальні дисбаланси у розвитку світової економіки. Економічна теорія та право. 2018. № 3. С. 49-60

72. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу; пер. з англ. В. Старка. Київ. Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 242 с.

73. Якубенко В. Д. Базисні інститути у трансформаційній економіці: монографія. Київ: КНЕУ, 2004. 252 с.

74. Blanchard, O. J., & Quah, D. (1989). The Dynamic Effects of Aggregate

Demand and Supply Disturbances. *The American Economic Review*, 79(4), 655–673.
<http://www.jstor.org/stable/1827924>

75.Coibion O., Gorodnichenko Y. Information Rigidity and the Expectations Formation Process: A Simple Framework and New Facts. *American Economic Review*. 2015. №105. P. 2644-2678.

76.Cooper M., Nguyen Q.T.K. Multinational enterprises and corporate tax planning: A review of literature and suggestions for a future research agenda. *International Business Review*. 2020. Vol. 29. Iss. 3

77.Eucken, Walter: *Grundsätze der Wirtschaftspolitik*. Rowohlt, Reinbek 1965

78.Haskel J., Westlake S. *Capitalism without capital: the rise of the intangible economy*. Princeton University Press. 2018. 278 p.

79.Keynes, J.M., *General Theory of Employment, Interest and Money*, Book 3, Chapter 10, Section 6

80.Kotlyarevskyy Ya., Sokolovska A. Theoretical and Applied Aspects of the Development of Reform Institutions in Global and National Context. *Science and Innovation*. 2021. Vol. 17. No 5. P. 3-19.

81.Petty W. *A Treatise of Taxes and Contributions* by Sir. URL:
<https://www.gutenberg.org/ebooks/61588>

82.Principles of Political Economy with some of their Applications to Social Philosophy. By John Stuart Mill. URL:
<https://www.econlib.org/library/Mill/mlP.html>

83.Strange R., Zucchella A. Industry 4.0, global value chains and international business. *Multinational Business Review*. 2017. Vol. 25. Issue 3. P. 174-184.

84.The Economics of Welfare (work by Pigou) / Britannica,
<https://www.britannica.com/topic/The-Economics-of-Welfare>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

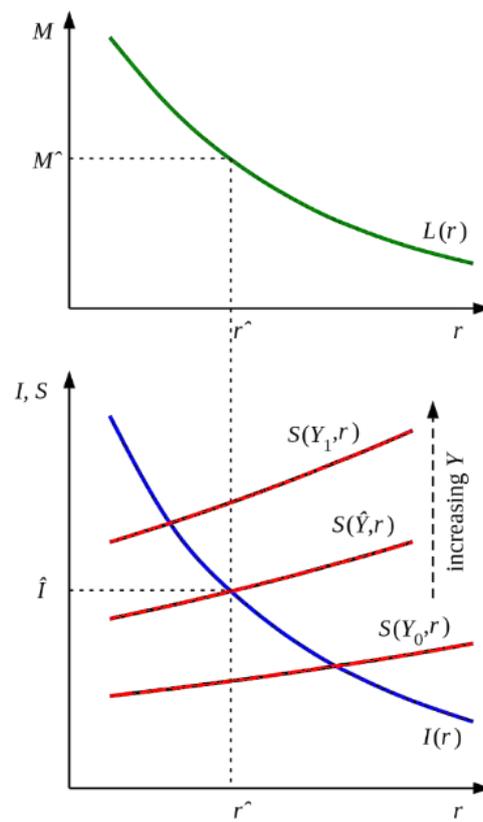

Рис. А.1. «Кейнсіанський хрест» (класичний вигляд)

Джерело: [79, р. 180]

Продовження додатку А

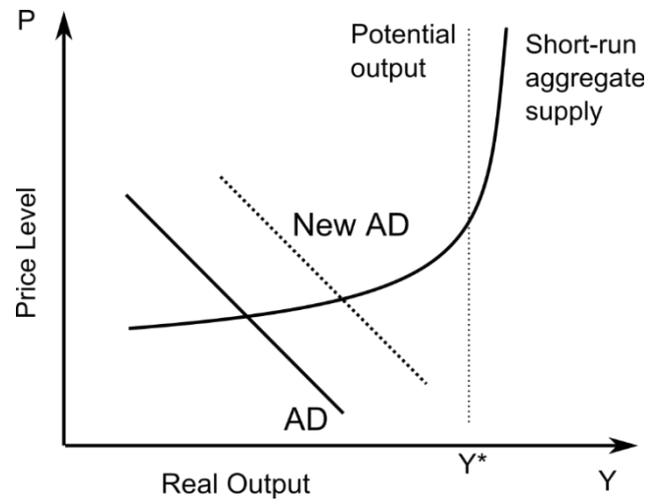

Рис. А.2. Графічне відображення моделі AD-AS (взаємодія сукупного попиту та сукупної пропозиції)

Джерело: [74]

Продовження Додатку А

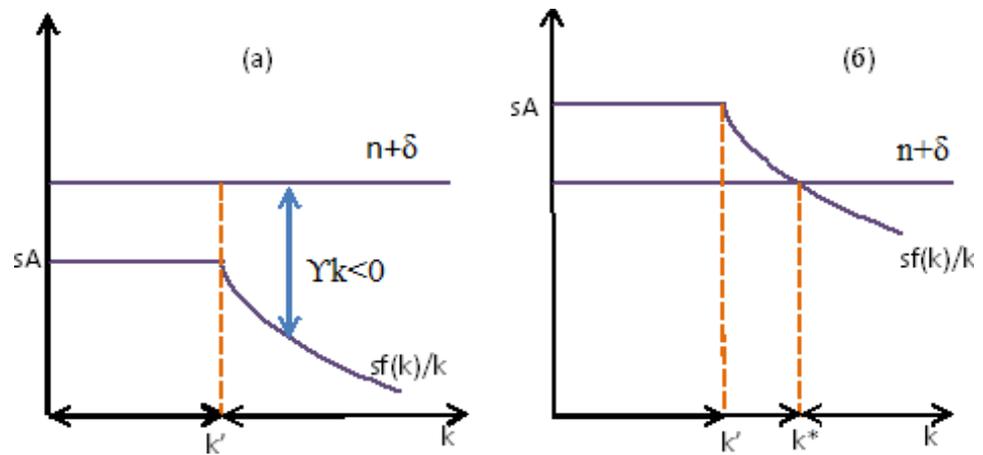

Рис. А.3. Графічне відображення моделі Харрода-Домара

Джерело:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/92/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C_%D0%A5%D0%B0%D1%80%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0-%D0%94%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0.png

ДОДАТОК Б

Значення облікової ставки НБУ з 1992 по 2024 рр.

Період	Облікова ставка (%)	Приріст, в.п.
з 25.06.1992 по 15.11.1992	30	
з 16.11.1992 по 28.02.1993	80	50,0
з 01.03.1993 по 30.04.1993	100	20,0
з 01.05.1993 по 30.06.1994	240	140,0
з 01.07.1994 по 31.07.1994	190	-50,0
з 01.08.1994 по 14.08.1994	175	-15,0
з 15.08.1994 по 24.10.1994	140	-35,0
з 25.10.1994 по 11.12.1994	300	160,0
з 12.12.1994 по 09.03.1995	252	-48,0
з 10.03.1995 по 28.03.1995	204	-48,0
з 29.03.1995 по 06.04.1995	170	-34,0
з 07.04.1995 по 30.04.1995	150	-20,0
з 01.05.1995 по 06.06.1995	96	-54,0
з 07.06.1995 по 14.07.1995	75	-21,0
з 15.07.1995 по 20.08.1995	60	-15,0
з 21.08.1995 по 09.10.1995	70	10,0
з 10.10.1995 по 30.11.1995	95	25,0
з 01.12.1995 по 31.12.1995	110	15,0
з 01.01.1996 по 03.03.1996	105	-5,0
з 04.03.1996 по 25.03.1996	98	-7,0
з 26.03.1996 по 31.03.1996	90	-8,0
з 01.04.1996 по 07.04.1996	85	-5,0
з 08.04.1996 по 24.04.1996	75	-10,0

Продовження додатку Б

з 25.04.1996 по 21.05.1996	70	-5,0
з 22.05.1996 по 06.06.1996	63	-7,0
з 07.06.1996 по 01.07.1996	50	-13,0
з 02.07.1996 по 09.01.1997	40	-10,0
з 10.01.1997 по 07.03.1997	35	-5,0
з 08.03.1997 по 25.05.1997	25	-10,0
з 26.05.1997 по 07.07.1997	21	-4,0
з 08.07.1997 по 04.08.1997	18	-3,0
з 05.08.1997 по 31.10.1997	16	-2,0
з 01.11.1997 по 14.11.1997	17	1,0
з 15.11.1997 по 23.11.1997	25	8,0
з 24.11.1997 по 05.02.1998	35	10,0
з 06.02.1998 по 17.03.1998	44	9,0
з 18.03.1998 по 20.05.1998	41	-3,0
з 21.05.1998 по 28.05.1998	45	4,0
з 29.05.1998 по 06.07.1998	51	6,0
з 07.07.1998 по 20.12.1998	82	31,0
з 21.12.1998 по 04.04.1999	60	-22,0
з 05.04.1999 по 27.04.1999	57	-3,0
з 28.04.1999 по 23.05.1999	50	-7,0
з 24.05.1999 по 31.01.2000	45	-5,0
з 01.02.2000 по 23.03.2000	35	-10,0
з 24.03.2000 по 09.04.2000	32	-3,0
з 10.04.2000 по 14.08.2000	29	-3,0

Продовження додатку Б

з 15.08.2000 по 09.03.2001	27	-2,0
з 10.03.2001 по 06.04.2001	25	-2,0
з 07.04.2001 по 10.06.2001	21	-4,0
з 11.06.2001 по 08.08.2001	19	-2,0
з 09.08.2001 по 09.09.2001	17	-2,0
з 10.09.2001 по 09.12.2001	15	-2,0
з 10.12.2001 по 10.03.2002	12,5	-2,5
з 11.03.2002 по 03.04.2002	11,5	-1,0
з 04.04.2002 по 04.07.2002	10	-1,5
з 05.07.2002 по 04.12.2002	8	-2,0
з 05.12.2002 по 08.06.2004	7	-1,0
з 09.06.2004 по 06.10.2004	7,5	0,5
з 07.10.2004 по 08.11.2004	8	0,5
з 09.11.2004 по 09.08.2005	9	1,0
з 10.08.2005 по 09.06.2006	9,5	0,5
з 10.06.2006 по 31.05.2007	8,5	-1,0
з 01.06.2007 по 31.12.2007	8	-0,5
з 01.01.2008 по 29.04.2008	10	2,0
з 30.04.2008 по 14.06.2009	12	2,0
з 15.06.2009 по 11.08.2009	11	-1,0
з 12.08.2009 по 07.06.2010	10,25	-0,8
з 08.06.2010 по 07.07.2010	9,5	-0,8
з 08.07.2010 по 09.08.2010	8,5	-1,0
з 10.08.2010 по 22.03.2012	7,75	-0,8

Продовження додатку Б

з 23.03.2012 по 09.06.2013	7,5	-0,3
з 10.06.2013 по 12.08.2013	7	-0,5
з 13.08.2013 по 14.04.2014	6,5	-0,5
з 15.04.2014 по 16.07.2014	9,5	3,0
з 17.07.2014 по 12.11.2014	12,5	3,0
з 13.11.2014 по 05.02.2015	14	1,5
з 06.02.2015 по 03.03.2015	19,5	5,5
з 04.03.2015 по 30.03.2015	30	10,5
з 31.03.2015 по 24.04.2015	30	0,0
з 25.04.2015 по 28.05.2015	30	0,0
з 29.05.2015 по 25.06.2015	30	0,0
з 26.06.2015 по 29.07.2015	30	0,0
з 30.07.2015 по 27.08.2015	30	0,0
з 28.08.2015 по 24.09.2015	27	-3,0
з 25.09.2015 по 29.10.2015	22	-5,0
з 30.10.2015 по 17.12.2015	22	0,0
з 18.12.2015 по 28.01.2016	22	0,0
з 29.01.2016 по 03.03.2016	22	0,0
з 04.03.2016 по 21.04.2016	22	0,0
з 22.04.2016 по 26.05.2016	19	-3,0
з 27.05.2016 по 23.06.2016	18	-1,0
з 24.06.2016 по 28.07.2016	16,5	-1,5
з 29.07.2016 по 15.09.2016	15,5	-1,0
з 16.09.2016 по 27.10.2016	15	-0,5
з 28.10.2016 по 08.12.2016	14	-1,0

Продовження додатку Б

з 09.12.2016 по 26.01.2017	14	0,0
з 27.01.2017 по 02.03.2017	14	0,0
з 03.03.2017 по 13.04.2017	14	0,0
з 14.04.2017 по 25.05.2017	13	-1,0
з 26.05.2017 по 06.07.2017	12,5	-0,5
з 07.07.2017 по 03.08.2017	12,5	0,0
з 04.08.2017 по 14.09.2017	12,5	0,0
з 15.09.2017 по 26.10.2017	12,5	0,0
з 27.10.2017 по 14.12.2017	13,5	1,0
з 15.12.2017 по 25.01.2018	14,5	1,0
з 26.01.2018 по 01.03.2018	16	1,5
з 02.03.2018 по 12.04.2018	17	1,0
з 13.04.2018 по 24.05.2018	17	0,0
з 25.05.2018 по 12.07.2018	17	0,0
з 13.07.2018 по 06.09.2018	17,5	0,5
з 07.09.2018 по 25.10.2018	18	0,5
з 26.10.2018 по 13.12.2018	18	0,0
з 14.12.2018 по 31.01.2019	18	0,0
з 01.02.2019 по 14.03.2019	18	0,0
з 15.03.2019 по 25.04.2019	18	0,0
з 26.04.2019 по 06.06.2019	17,5	-0,5
з 07.06.2019 по 18.07.2019	17,5	0,0
з 19.07.2019 по 05.09.2019	17	-0,5
з 06.09.2019 по 24.10.2019	16,5	-0,5
з 25.10.2019 по 12.12.2019	15,5	-1,0

Продовження додатку Б

з 13.12.2019 по 30.01.2020	13,5	-2,0
з 31.01.2020 по 12.03.2020	11	-2,5
з 13.03.2020 по 23.04.2020	10	-1,0
з 24.04.2020 по 11.06.2020	8	-2,0
з 12.06.2020 по 23.07.2020	6	-2,0
з 24.07.2020 по 03.09.2020	6	0,0
з 04.09.2020 по 22.10.2020	6	0,0
з 23.10.2020 по 10.12.2020	6	0,0
з 11.12.2020 по 21.01.2021	6	0,0
з 22.01.2021 по 04.03.2021	6	0,0
з 05.03.2021 по 15.04.2021	6,5	0,5
з 16.04.2021 по 17.06.2021	7,5	1,0
з 18.06.2021 по 22.07.2021	7,5	0,0
з 23.07.2021 по 09.09.2021	8	0,5
з 10.09.2021 по 21.10.2021	8,5	0,5
з 22.10.2021 по 09.12.2021	8,5	0,0
з 10.12.2021 по 20.01.2022	9	0,5
з 21.01.2022 по 03.03.2022	10	1,00
з 04.03.2022 по 02.06.2022	10	0,00
з 03.06.2022 по 21.07.2022	25	15,00
з 22.07.2022 по 08.09.2022	25	0,00
з 09.09.2022 по 20.10.2022	25	0,00
з 21.10.2022 по 08.12.2022	25	0,00
з 09.12.2022 по 26.01.2023	25	0,00
з 03.06.2023 по 28.07.2023	22	-3,00
з 28.07.2023 по 15.09.2023	22	0,00

з 15.09.2023 по 27.10.2023	20	-2.00
з 27.10.2023 по 15.12.2023	16	-4.00
з 15.12.2023 по 26.01.2024	15	-1.00
з 26.01.2024 по 15.03.2024	15	0.00
з 15.03.2024 по 26.04.2024	14.5	-0.5
з 26.04.2024 по 14.06.2024	13.5	-1.0
з 14.06.2024 по 25.07.2024	13.0	-0.5
з 25.07.2024 по 20.09.2024	13.0	0.00
з 20.09.2024 по 01.11.2024	13.0	0.00
з 01.11.2024 по 13.12.2024	13.0	0.00
з 13.12.2024 по 24.01.2025	13.5	+0.5